

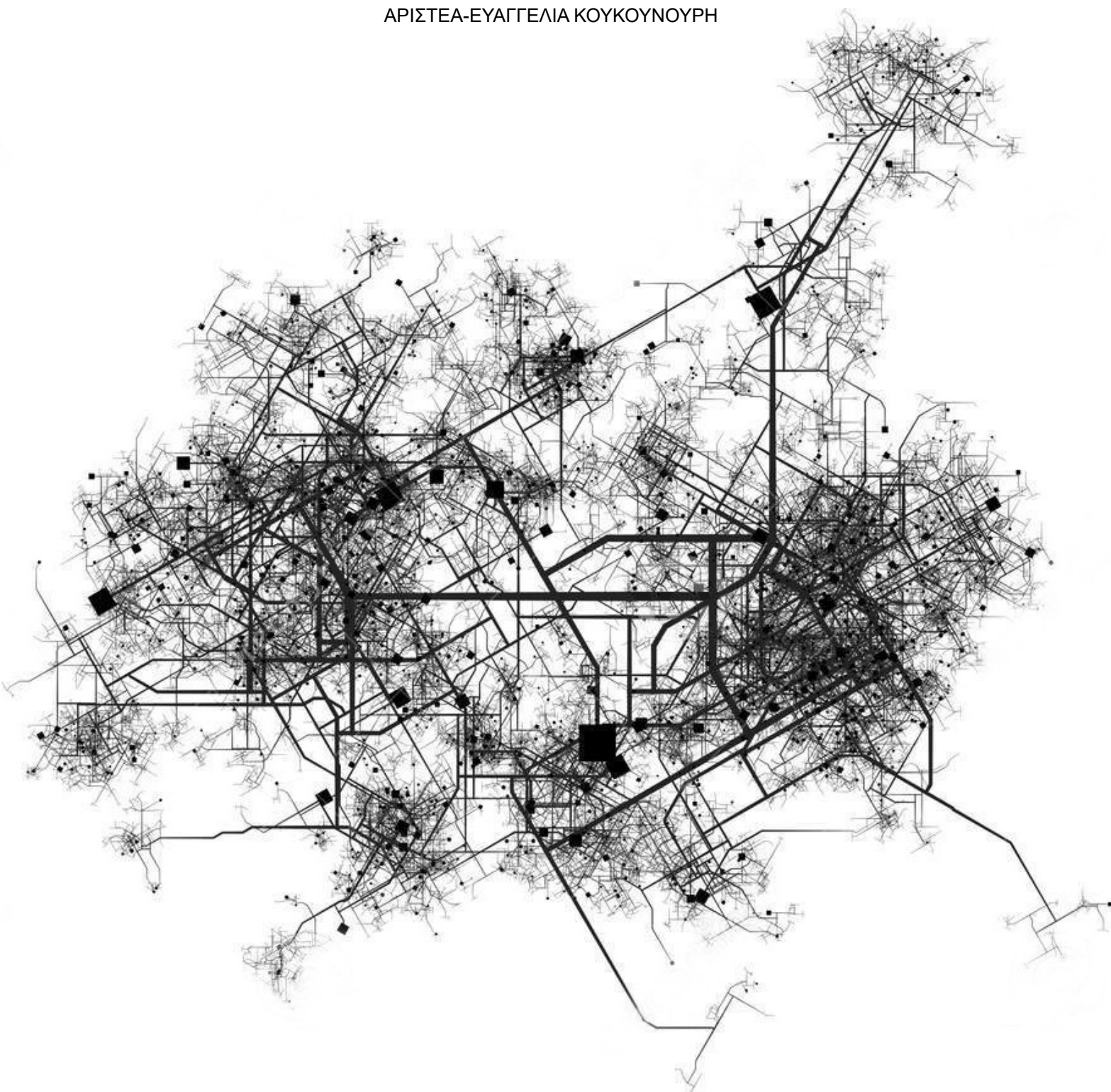
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ
ΣΧΟΛΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΗ: ΤΕΛΟΣ Η ΑΡΧΗ;

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΒΙΩΣΗ
ΕΓΚΑΤΑΛΕΛΕΙΜΜΕΝΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΑΡΙΣΤΕΑ-ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΚΟΥΚΟΥΝΟΥΡΗ

ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΗ: ΤΕΛΟΣ Η ΑΡΧΗ;

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΒΙΩΣΗ
ΕΓΚΑΤΑΛΕΛΕΙΜΜΕΝΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ευχαριστώ την Κατερίνα Κοτζιά για την εξαιρετική συνεργασία που είχαμε ώστε να πραγματοποιηθεί η παρούσα ερευνητική εργασία.

Ευχαριστώ, επίσης, θερμά τον Γιώργο Σμύρη για την πολύτιμη βοήθειά του.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους δικούς μου ανθρώπους για την υποστήρηξή τους αυτό το διάστημα.

Την αφιερώνω σε όλους αυτούς.

ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΗ: ΤΕΛΟΣ Η ΑΡΧΗ;

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΒΙΩΣΗ
ΕΓΚΑΤΑΛΕΛΕΙΜΜΕΝΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ερευνητική Εργασία

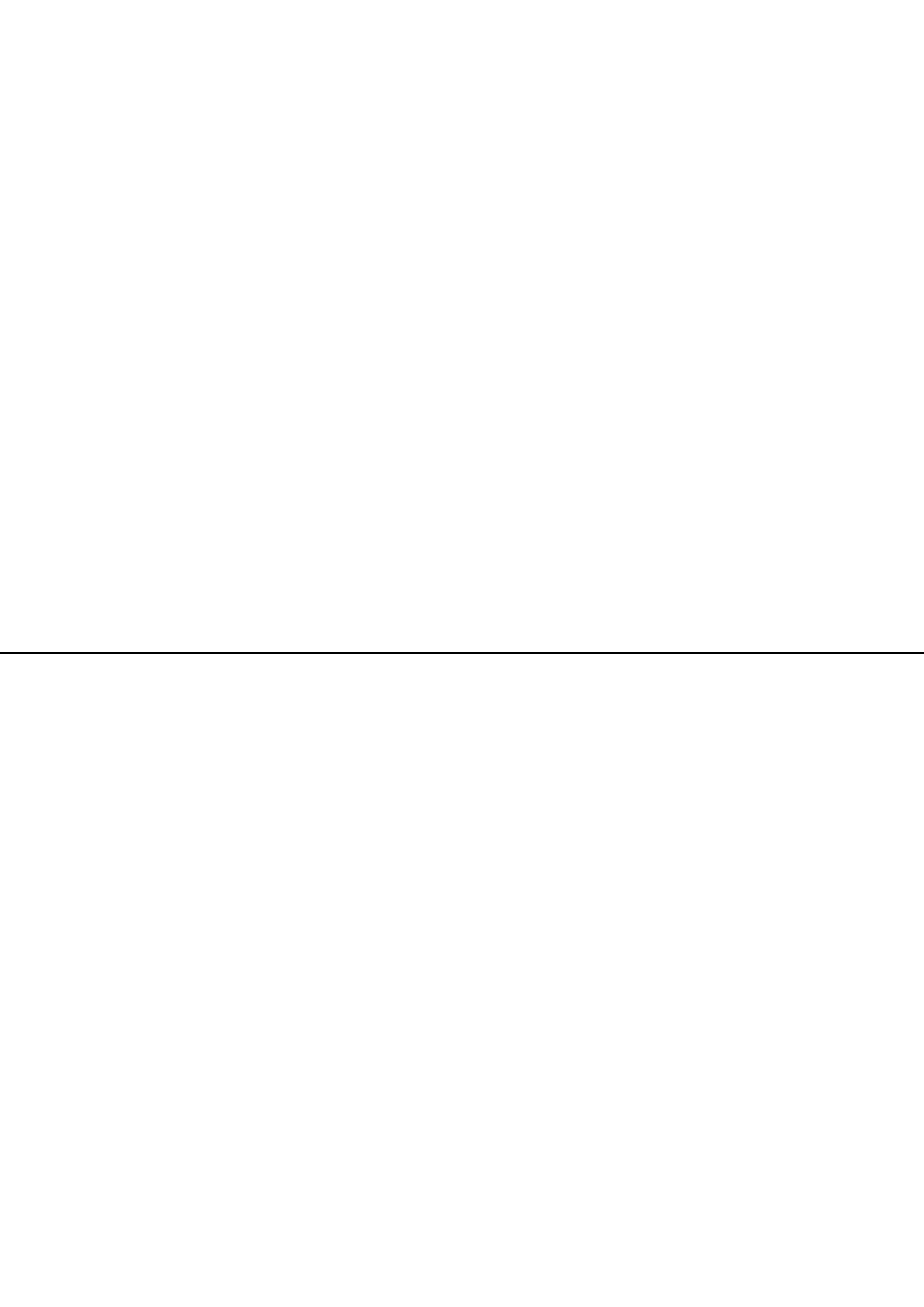
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Πολυτεχνική Σχολή
Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών
Φεβρουάριος, 2021

Αριστέα-Ευαγγελία Κουκουνούρη

Επιβλέπουσα: Κατερίνα Κοτζιά

Ειδικός Σύμβουλος: Γεώργιος Σμύρης

Εισαγωγή.....	12
1.0 Οι παραδοσιακοί οικισμοί.....	15
1.1 Ορισμοί και αναφορές του παραδοσιακού οικισμού στο ελληνικό δίκαιο.....	16
1.2 Οι παραδοσιακοί οικισμοί στην Ελλάδα.....	18
Πληθυσμός Κατοίκων	
Αριθμός Οικισμών	
Θέση Οικισμών	
Αιτίες Εγκατάλειψης και Προϋποθέσεις αναβίωσης	
1.3 Συνοπτική παρουσίαση των βημάτων χαρακτηρισμού παραδοσιακών οικισμών.....	26
1.4 Περαιτέρω διερεύνηση σημαντικών σημείων στη διαδικασία χαρακτηρισμού παραδοσιακών οικισμών.....	28
1.5 Διευκρινίσεις και παρατηρήσεις σχετικά με τους παραδοσιακούς οικισμούς.....	31
2.0 Προϋποθέσεις και προγράμματα για την αναβίωση οικισμών.....	35
2.1 Παγκόσμιο και Ευρωπαϊκό καθεστώς προστασίας και Κατάλογος Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς.....	36
2.2 Συντονισμένη δράση για τη διαφύλαξη και την υποστήριξη οικισμών.....	39
2.3 Ο οικισμός ως τόπος και ταυτότητα.....	41
2.4 Προγράμματα οικονομικής υποστήριξης που μπορούν να εφαρμοστούν σε αναβίωση οικισμού.....	44
3.0 Παραδείγματα αναβίωσης οικισμών στην Ευρώπη.....	49
3.1 Η τρέχουσα κατάσταση σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες σήμερα.....	50
3.2 Το παράδειγμα του Guadix.....	52
3.3 Το παράδειγμα του Sassi di Matera.....	56
3.4 Το παράδειγμα του Santo Stefano di Sessanio (Albergo Diffuso).....	59
3.5 Το παράδειγμα του Lacabe.....	63
Συμπεράσματα-Συζήτηση.....	65
Βιβλιογραφία.....	68
Νομοθεσία.....	71
Κατάλογος Εικόνων.....	72
Παράρτημα.....	74

Abstract | Περίληψη

Research question

If, how and in which way the current legislation associated with the preserved villages and their relation with the tradition can contribute to their revival?

United Nations has established 17 Sustainable Development Goals (SDGs) one of which is the Goal 11 “Make cities and human settlements inclusive, safe, resilient and sustainable”. This Goal is strongly related with the revival of settlements and the preservation of tangible and intangible heritage. This research thesis attempts to examine if, how and in which way the current Greek legislation associated with the preserved villages and their relation with the tradition can contribute to their revival. It is attempted to identify and analyze the role of the legal framework for the revival of abandoned settlements in Greece, the general context of revival in Europe and to detect possible inconsistencies between them. An emphasis is put on researching through legislation how revival is approached over time in relation to tradition and sustainability. The main purpose is to draw conclusions and seek solutions for the abandoned or abandoned Greek traditional settlements.

Key-words:

Settlement, revival, legal framework, preservation, sustainability

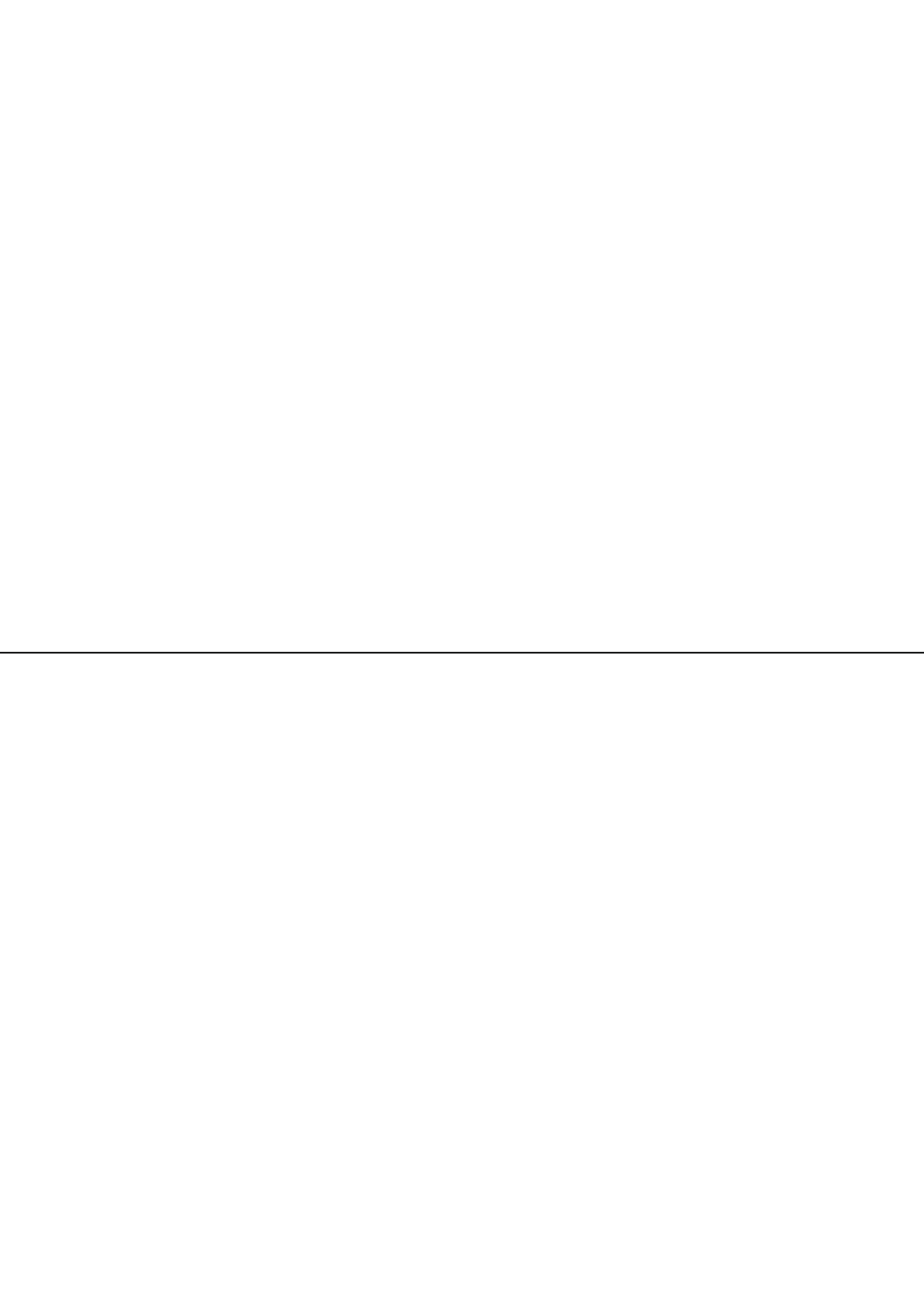
Ερευνητικό Ερώτημα

Εάν, σε ποιο βαθμό και με ποιον τρόπο η υπάρχουσα νομοθεσία σχετικά με τον χαρακτηρισμό ενός οικισμού ως προς την σχέση του με την παράδοση συμβάλλει ή μπορεί να συμβάλει πραγματικά στην αναβίωσή του;

Ο ΟΗΕ στο πλαίσιο της πολιτικής των 17 στόχων βιώσιμης ανάπτυξης έχει θεσπίσει τον στόχο 11 «Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες», ο οποίος σχετίζεται άμεσα με την αναβίωση των οικισμών και τη διαφύλαξη της υλικής και άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς. Υπό αυτό το πρίσμα, η παρούσα εργασία επιχειρεί να εξετάσει εάν, σε ποιο βαθμό και με ποιον τρόπο η υπάρχουσα Ελληνική νομοθεσία που αφορά στον χαρακτηρισμό ενός οικισμού -ως προς τη σχέση του με την παράδοση- συμβάλλει ή μπορεί να συμβάλει πραγματικά στην αναβίωσή του. Επιχειρεί να εντοπίσει και να αναλύσει το ρόλο του νομοθετικού πλαισίου αναβίωσης των εγκαταλελειμμένων οικισμών στην Ελλάδα, το γενικότερο πλαίσιο αναβίωσης στην Ευρώπη και μέσα από την παράλληλη ανάγνωσή τους να εντοπίσει τις μεταξύ τους ανακολουθίες. Εστιάζει στο να ερευνήσει μέσα από τις νομοθεσίες, με ποιον τρόπο προσεγγίζεται η αναβίωση διαχρονικά σε σχέση με την παράδοση και τη βιωσιμότητα. Βασικό σκοπό αποτελεί η εξαγωγή συμπερασμάτων και η αναζήτηση λύσεων για τους εγκαταλελειμμένους ή ημιεγκατελειμμένους ελληνικούς παραδοσιακούς οικισμούς.

Λέξεις-Κλειδιά:

Οικισμός, αναβίωση, νομοθετικό πλαίσιο, διαφύλαξη, βιωσιμότητα

Εισαγωγή

Εισαγωγή

Σε όλη την Ευρώπη η αναβίωση των εγκαταλελειμμένων παραδοσιακών οικισμών αντιμετωπίζεται ως ευκαιρία διάδοσης των τοπικών παραδόσεων, των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Σύμφωνα με τη Διακήρυξη του Παγκόσμιου Συμποσίου του ICOMOS¹ στο Μεξικό το 1982 με θέμα την «Αναβίωση μικρών οικισμών», οι οικισμοί αυτοί «συνιστούν θύλακες τρόπων ζωής που μαρτυρούν τον πολιτισμό μας, διατηρούν την αρχιτεκτονική κληρονομιά τους, την κατάλληλη κλίμακα και αντανακλούν τις σχέσεις της κοινότητας εξασφαλίζοντας ταυτότητα στους κατοίκους». Γι' αυτό το λόγο «η διατήρησή τους είναι ηθική υποχρέωση και ευθύνη της κυβέρνησης, ενώ οι σχετικές ενέργειες πρέπει να έχουν στόχο την ευμάρεια των κοινοτήτων και να πραγματοποιηθούν σε στενή σχέση με την τοπική παράδοση».

Ο όρος «πολεοδομώ» κυριολεκτικά σημαίνει «κτίζω την πόλη» αλλά η ερμηνεία αυτή δεν εξαντλεί το πεδίο της επιστήμης της πολεοδομίας. Στη μετάβαση της πολεοδομίας από την εμπειρική τέχνη στον κλάδο των κοινωνικών επιστημών προστέθηκαν και άλλοι όροι που αποσκοπούν να καλύψουν το μέρος της πολεοδομίας, το οποίο δεν είναι άμεσα συσχετισμένο με το «χτίσιμο» αλλά με την ανάλυση και τη μελέτη των οικιστικών συνόλων. Ο Κ. Δοξιάδης εισήγαγε τον όρο «οικιστική» (ekistics) ο οποίος σημαίνει «επιστήμη των ανθρώπινων οικισμών» (Doxiadis, 1968).

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να εντοπίσει και να αναλύσει το ρόλο του νομοθετικού πλαισίου αναβίωσης των εγκαταλελειμμένων οικισμών στην Ελλάδα, το γενικότερο πλαίσιο αναβίωσης στην Ευρώπη και μέσα από την παράλληλη ανάγνωσή τους να εντοπίσει τις μεταξύ τους ανακολουθίες. Εστιάζει στο να ερευνήσει μέσα από τις νομοθεσίες, με ποιον τρόπο προσεγγίζεται η αναβίωση διαχρονικά. Τέλος εξετάζει σε ποιο βαθμό και με ποιον τρόπο η υφιστάμενη νομοθεσία -σχετικά με τους χαρακτηρισμούς οικισμών ως προς την σχέση τους με την παράδοση- συμβάλλει ή μπορεί να συμβάλει πραγματικά στην αναβίωσή τους.

Η μέθοδος που ακολουθείται είναι η βιβλιογραφική επισκόπηση και η σύγκριση των ευρημάτων. Αρωγό αποτελεί η μελέτη των νομοθετικών κανονισμών που κατά καιρούς αλλάζουν το πλαίσιο διαφύλαξης και προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς στην Ελλάδα, άρα συνεπώς, και των παραδοσιακών οικιστικών συνόλων. Αξιοποιούνται, επίσης, πληροφορίες που προέρχονται από συνεντεύξεις με υπαλλήλους των αρμόδιων υπηρεσιών και από φορείς σχετικούς με τους παραδοσιακούς οικισμούς.

¹ Το ICOMOS (International Council on Monuments and Sites) που στα ελληνικά μεταφράζεται ως Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοποθεσιών είναι ένας διεθνής οργανισμός που καταπαίνεται με τη διατήρηση και προστασία των τόπων πολιτιστικής κληρονομιάς ανά τον κόσμο.

Στο πρώτο κεφάλαιο επιχειρείται ο προσδιορισμός βασικών εννοιών που είναι άμεσα σχετιζόμενες με την αναβίωση των παραδοσιακών οικισμών στην Ελλάδα. Γίνεται προσπάθεια κατηγοριοποίησης και εξέτασης τους με βάση τους ιδιαίτερους τοπικούς νομοθετικούς κανονισμούς και τη θέση των οικισμών στον χάρτη και διερευνάται το νομικό και διαδικαστικό πλαίσιο χαρακτηρισμού των οικισμών ως παραδοσιακών.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στον ρόλο και τις επιδιώξεις των Παγκόσμιων φορέων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της αναβίωσης και της βιωσιμότητας των παραδοσιακών οικισμών και εξετάζεται η πιθανή συμβολή των 17 στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Πιο συγκεκριμένα, μελετάται ο στόχος 11 «Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες» που θίγει έντονα την ανάγκη για βελτίωση των συνθηκών ζωής, το σεβασμό του περιβάλλοντος και τη δημιουργία βιώσιμων χώρων διαβίωσης. Γίνεται, επίσης, αναφορά στη σημαντική δραστηριοποίηση της UNESCO για την διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και μελετάται η εφαρμογή των αρχών και των στόχων αυτών των φορέων σε περιπτώσεις πιθανής αναβίωσης οικιστικών συνόλων.

Στο τρίτο κεφάλαιο μελετώνται παραδείγματα αναβίωσης σε άλλες Μεσογειακές Χώρες που έχουν παρόμοια κλιματολογικά, γεωλογικά, και αρχαιολογικά χαρακτηριστικά με την Ελλάδα. Εξετάζονται αντίστοιχες νομοθεσίες της Ισπανίας και της Ιταλίας οι οποίες θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε αλλαγές ή προσθήκες στην Ελληνική νομοθεσία συμβάλλοντας στην αποτελεσματικότητα των διαδικασιών για την προστασία των αξιόλογων ελληνικών οικισμών. Κάποια από αυτά τα παραδείγματα ομοιάζουν με προσπάθειες αναβίωσης που έχουν επιχειρηθεί στην Ελλάδα στο παρελθόν. Με αυτό τον τρόπο, μπορεί να υπάρξει μία εικόνα των διαφορετικών πρακτικών που εφαρμόζονται σε αντίστοιχες περιπτώσεις αναβίωσης οικισμών σε χώρες της Μεσογείου, γεγονός που μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στην αναβίωση εγκαταλελειμμένων οικισμών στην Ελλάδα.

Κεφάλαιο 1. Οι παραδοσιακοί οικισμοί

Ο όρος «παραδοσιακός οικισμός» δεν ήταν πάντα απολύτως ξεκάθαρος και εξακολουθεί να μην είναι. Εμφανίζεται σε πολυάριθμα έγγραφα τα οποία προσθέτουν το καθένα κάποιες επιπλέον πληροφορίες που βοηθούν στην αποσαφήνιση του όρου και των χαρακτηριστικών του.

Στο κεφάλαιο αυτό θα επιχειρηθεί μια συγκριτική παράθεση των ορισμών που αφορούν τους παραδοσιακούς οικισμούς, τις αναφορές τους στο ελληνικό δίκαιο και τους φορείς τους δημοσίου.

1.1 Ορισμοί και αναφορές του παραδοσιακού οικισμού στο ελληνικό δίκαιο

Με το «Προεδρικό Διάταγμα 19-10-1978: Περί χαρακτηρισμού ως Παραδοσιακών Οικισμών τινών του Κράτους και καθορισμού των όρων και περιορισμών δομήσεως των οικοπέδων αυτών, (ΦΕΚ 594/Δ/1978), 13-11-1978» γίνονται για πρώτη φορά πολυάριθμες κηρύξεις Παραδοσιακών Οικισμών στην Ελλάδα και καθορίζονται οι πρώτοι παραδοσιακοί οικισμοί.

Επιπλέον, στον Κώδικα Βασικής Πολεοδομικής Νομοθεσίας² διευκρινίζεται ο σκοπός αυτού του χαρακτηρισμού. Χαρακτηρίζονται έτσι, «οικισμοί ή τμήματά τους ως παραδοσιακοί, με σκοπό την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και τη διατήρηση και ανάδειξη του ιδιαίτερου πολεοδομικού, αισθητικού, ιστορικού, λαογραφικού και αρχιτεκτονικού χαρακτήρα τους και θεσπίζονται περιορισμοί δόμησης και χρήσης».

Η ανάγκη προστασίας και διαφύλαξης αυτών των αξιόλογων οικιστικών συνόλων αναγνωρίστηκε αρκετά νωρίς χρονικά από τον ΓΟΚ του 1973. Ωστόσο, για πρώτη φορά επιχειρήθηκε να δοθεί ο ορισμός «παραδοσιακός οικισμός» το 1992 με την ενσωμάτωση της Σύμβασης της Γρανάδας³ στο ελληνικό δίκαιο. Εκεί οι παραδοσιακοί οικισμοί ορίζονται ως «ομοιογενή σύνολα αστικών ή αγροτικών κατασκευών, σημαντικών λόγω ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού ή τεχνικού ενδιαφέροντος, συναφή μεταξύ τους ώστε να σχηματίζουν ενότητες, που να μπορούν να οριοθετηθούν τοπογραφικά».

Μία επόμενη προσπάθεια για την απόδοση ενός σαφούς ορισμού επιχειρήθηκε το 2004 από το Συμβούλιο της Επικρατείας, το οποίο προσδιόρισε και αποδέχτηκε ότι ως «παραδοσιακός οικισμός» νοείται «κάθε οικιστικό σύνολο που διατηρεί, κατά το μάλλον ή ήττον, τον παραδοσιακό πολεοδομικό του ιστό και παραδοσιακά οικοδομήματα και στοιχεία» (ΣΤΕ 2526/2003, 3244/2004).

Ο χαρακτηρισμός των ελληνικών παραδοσιακών οικισμών και η υποχρέωση διαφύλαξής τους είχε ανατεθεί αρχικά στο Υπουργείο Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος (Υ.Χ.Ο.Π) και μερικά χρόνια μετά στο Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ.) Το υπουργείο αυτό, στη συνέχεια μετονομάστηκε, σύμφωνα με την απόφαση 2876/7.10.2009, σε Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (Υ.Π.Ε.Κ.Α.). Σήμερα, το 2021, οι αρμοδιότητες αυτές συγκαταλέγονται στις αρμοδιότητες του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας (Υ.Π.ΕΝ),

² ΠΔ/14-7-99 ΦΕΚ-580/Δ/27-7-99

³ Η Σύμβαση της Γρανάδας (1985), υπογράφηκε στις 3 Οκτωβρίου 1985 από το Συμβούλιο της Ευρώπης. Αφορά στην προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Ευρώπης και την Ελλάδα η κύρωση και δημοσίευσή της έγινε το 1992 (ΦΕΚ 13/04/1992).

του Υπουργείου Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής (Υ.ΝΑ.Ν.Π) και του Υπουργείου Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης (ΥΠ.ΕΣ.Δ.Α).

Η συνεισφορά των υπουργείων αυτών όσον αφορά στο θέμα της προστασίας και διαχείρισης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς συνίσταται στην:

εξειδικευμένη νομοθετική κάλυψη του αντικειμένου, τόσο σε πολεοδομικό επίπεδο όσο και σε κτιριακό όπως στους παραδοσιακούς οικισμούς, στα ιστορικά κέντρα πόλεων, στα διατηρητέα κτίρια, καθώς και στην αποκατάσταση των ελευθέρων χώρων των παραδοσιακών οικισμών των ιστορικών κέντρων πόλεων και των περιοχών ιδιαίτερου πολεοδομικού ενδιαφέροντος (Υ.ΠΕ.ΚΑ).

Ένας προβληματισμός που δημιουργήθηκε είναι εάν υπάρχει μόνο αυτό το είδος χαρακτηρισμού οικισμών. Για τη διασαφήνιση αυτού είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι εκτός από την πολεοδομική νομοθεσία που προστατεύει τους παραδοσιακούς οικισμούς, υπάρχει η δυνατότητα να προστατευτούν ή/και μέσω της αρχαιολογικής νομοθεσίας⁴. Πιο συγκεκριμένα, ο νόμος υπ' αριθ. 3028 (Ν.3028/2002) «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς» προσφέρει τη δυνατότητα προστασίας «ομοιογενών χώρων που εμφανίζουν αξιόλογα λαογραφικά, εθνολογικά, κοινωνικά, τεχνικά, αρχιτεκτονικά, βιομηχανικά ή εν γένει ιστορικά, καλλιτεχνικά και επιστημονικά στοιχεία» στο πλαίσιο της κατηγορίας των «ιστορικών τόπων».

⁴ Σε αυτή την περίπτωση ο κάθε δήμος, δύναται να υποβάλλει αίτημα στις κατά τόπους περιφερειακές υπηρεσίες του ΥΠΠΟΑ (Εφορείες Νεωτέρων μνημείων και τεχνικών έργων) οι οποίες σύμφωνα με τον Ν.3028, χαρακτηρίζουν τον οικισμό ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο ή ως αρχαιολογικό χώρο ή ως ιστορικό τόπο.

1.2 Οι παραδοσιακοί οικισμοί στην Ελλάδα

Πληθυσμός κατοίκων

Οικισμός θα μπορούσε να θεωρηθεί το σύνολο κατοικιών που βρίσκονται σε σχετικά μικρή απόσταση μεταξύ τους ώστε να δημιουργούν χωρικές και λειτουργικές σχέσεις (Πολυζώη και Δημητρέλος, 1991).

Η έννοια του οικισμού είναι στενά συνδεδεμένη όχι μόνο με τα κτίσματα, αλλά και με τα πληθυσμιακά όρια. Με τον ΓΟΚ του 1973 ορίστηκαν τα πληθυσμιακά όρια, τα οποία καθορίζουν ότι ένα σύνολο κτισμάτων με έως 5.000 κατοίκους θεωρείται οικισμός. Ωστόσο, πλέον, σύμφωνα με την ελληνική στατιστική υπηρεσία ορίζεται ότι οι οικισμοί (ή κώμες) διατηρούν λιγότερους από 2.000 κατοίκους, οι κωμοπόλεις 2.000-10.000 και οι πόλεις περισσότερους από 10.000 (Αραβαντινός, 2007).

Στη συντριπτική τους πλειονότητα οι παραδοσιακοί οικισμοί έχουν πληθυσμό μικρότερο των 2.000 κατοίκων και σχεδόν οι μισοί κάτω από 100⁵. Οι περιπτώσεις οικισμών που συγκεντρώνουν υψηλά επίπεδα πληθυσμού είναι συνήθως χαρακτηρισμένα τμήματα αστικών κέντρων π.χ. ιστορικό κέντρο Αθήνας, Πάτρας, Ηρακλείου κ.ά. (Parageorgiou and Pozoukidou, 2014).

ΕΛΛΑΣ		ΑΤΑ	ΑΤΑ	ΑΤΑ	ΑΤΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ		ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΑΘΟΜΟΝΙΑΣ	Α.Π.Π.Α.	Μ.Ε.	ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ Κ.Π.Π.Α. 104/01
ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΣ		ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΣ : Περιφ. Διοικήσεις : ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ		Νομός : ΑΑΚΩΝΙΑΣ, έπ. ΟΙΤΥΛΟΥ	
		Τοπογραφικός : Χαρτ. Ε.Σ.Υ.Ε. 29, 83-02 ύψ.μ.=190, ήμιορεινός.		Κοιν. Βάθειας	
ΟΝΟΜΑΣΙΑ		Β Α Θ Ε Ι Α (ή)			
Περιγραφή : Συμμετείχε στην διαμόρφωση της ιστορίας της Μάνης.Σε μεμονωμένο λόφο μέσα σε κλειστή λεκάνη με μόνη διέξοδο στη θάλασσα. *Επιβλητικό τοπίο(περσόφη μέσα Μάνης) 8 χλμ.ΠΑ Γερολιμένος.Πυκνότητα δόμη-ση στην κορυφή λόφου. Μεσαιωνική πολεοδομία, προσβάσεις από περιφερειακούς δρόμους, κυτταρική δομή, στενοί και πολλές φορές διείξοδοι δρόμοι. Μέσα στο χωριό 2 εκκλησίες. *Αναλλοίωτη είκόνα.Στό σύνολο πυργόσπιτα φηλά, κτισμένα με σχιστόλιθους, με αναλλοίωτη τη μορφολογία : τους δίνουν μία σαφή είκόνα της παραδοσιακής μενιδιτικής *Αρχιτεκτονικής.Στη Βάθεια κοντά είναι και οι μικροί οικισμοί-ξεμονιά πολύ κοντά στο άκρωτή-ριο Πάναφο, 1) Μακρίρι, 2) Χάρακας, 3) Κοκκινόγεια και 4) Καστρί. *Πρώτος οικισμός.					
Είλες, οικόσιτη λιμνοτομία.					
*Υφιστάμενη κατάσταση : Οι χαρακτηριστικές διατηρούνται αναλλοίωτοι. Μικρές άδωμη οι έπεμβάσεις. Πληθ. 41 κάτοικοι τó 1971. 129 τó 1951					
Προοπτική ανάπτυξης : Παρακολουθεί αυτή όλη της Μάνης. Πρόβλεψη χωροταξικού Προγράμματος (1973): οικιστικό κέντρο μακρίρια, Ι Βαθια και εξωτερικός ταξιδιός μακρίρια, μακρίρια.					
*Υφιστάμενη Προστασία		Φύοις : *Έχει γίνει πρόταση για τή κήρυξη της σε διατηρητέο μνημείο. *Εκτασεις :			
Πιθανοί κίνδυνοι : *Εγκατάλειψη, έρεϊπωση, καθώς και ζημιές από έρηξεις κατά τή διάνοιξη του δρόμου.					
Προτεινόμενη προστασία : *Ολόκληρος =ΒΠΔ. Προτείνουμε επί πλέον στην περίπτωση που αυτό είναι φηικό να δια-τηρηθούν μερικά συγκροτήματα με ΒΠΔ, σόν τυπικά παραδείγματα της μενιδιτικής παραδ. *Αρχιτεκτονικής. *Περ. κωμοί ΒΠΔ.					
Βασική Βιβλιογραφία : ΚΑΛΑΠΙΤΑ, Οικισμοί στη Μάνη (1973) Χωροταξική (Μελέτη Πελοποννήσου) ΕΜΠ, 1973 (1973) ΡΟΓΑΝ, Μάνη (1973), 92, 136.					
Λαϊκή Τέχνη : Χειροτεχνία ☐		Μουσική ☐		Χορός ☐	
*Εκδηλώσεις : Θρησκευτικά ☐		Εθνικά ☐		Κοινωνικά ☒	
Συντάχθη υπό : Δ. Α. Π. τήν 3. IX. 73					
*Ηλέγχθη υπό : τήν					
*Έθεωρήθη υπό : τήν					

Εικόνα 1. Δελτίο απογραφής στοιχείων οικισμών της χώρας, Τ.Ε.Ε., 1977 8

Αριθμός οικισμών

Οι παραδοσιακοί οικισμοί στην Ελλάδα ανέρχονται στους 924. Όπως προαναφέρθηκε, μεγάλος αριθμός αυτών ανακηρύχθηκε με το Προεδρικό Διάταγμα του 1978 και οι υπόλοιποι θεσμοθετήθηκαν σταδιακά τα χρόνια που ακολούθησαν. Οι πρώτοι 421 οικισμοί που χαρακτηρίστηκαν ως παραδοσιακοί, εντοπίστηκαν στους 41 από τους 51 νομούς της χώρας. Από τότε δεν υπήρξε σημαντική διαφοροποίηση στη διασπορά των παραδοσιακών οικιστικών συνόλων, καθώς το έδαφος ευδοκίμησε περισσότερο σε περιοχές που ήδη, από τον πρώτο χαρακτηρισμό, υπήρξε ενδιαφέρον για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Επιπλέον, κατά την απογραφή του 1971 του Υπουργείου Εσωτερικών είχαν αναδειχθεί 2.000 αξιόλογοι οικισμοί, οι περισσότεροι εκ των οποίων δεν εντάχθηκαν στη μαζική κήρυξη του 1978 και επανεξετάστηκαν εν συνεχεία για την ένταξή τους σε πλαίσιο διαφύλαξης και προστασίας (Parageorgiou and Pozoukidou, 2014).

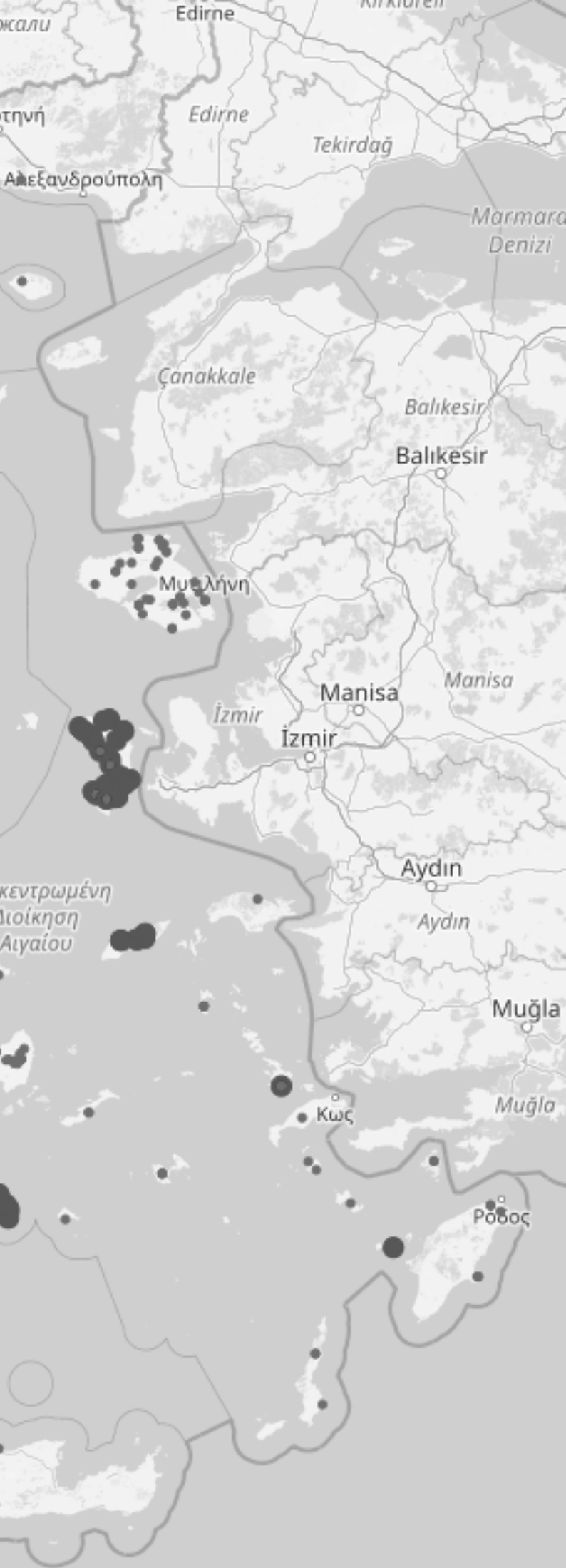
Θέση οικισμών

Οι περισσότεροι παραδοσιακοί οικισμοί εντοπίζονται στις περιφέρειες Βορείου Αιγαίου, Νοτίου Αιγαίου, Ηπείρου, Ιονίων Νήσων, Κρήτης και Πελοποννήσου. Από αυτό συμπεραίνεται ότι το μεγαλύτερο μέρος των παραδοσιακών οικιστικών συνόλων βρίσκεται είτε σε νησιωτικό χώρο, είτε σε ορεινές-ηπειρωτικές περιοχές.

Λόγω του μεγάλου αριθμού παραδοσιακών οικισμών στην Ελλάδα, θα ήταν χρήσιμο να γίνει κατηγοριοποίηση βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων και χαρακτηριστικών αυτών. Αρχικά, θα μπορούσαν να ταξινομηθούν βάσει του ανάγλυφου και του υψόμετρου σε πεδινούς-παράκτιους (0-200μ. υψόμετρο), σε ημι-ορεινούς (200-600μ. υψόμετρο) και σε ορεινούς (>600μ υψόμετρο). Με κριτήριο τη γεωγραφική-χωροταξική τους θέση μπορούν να διακριθούν σε ηπειρωτικούς και νησιωτικούς. Τέλος, βάσει τυπολογιών και χωροταξικού σχεδιασμού διακρίνονται σε συστάδες οικισμών ή συνοικισμούς, μεμονωμένους και τμήματα ιστορικών αστικών κέντρων. Εξαιτίας όλων αυτών των διαφορετικών χαρακτηριστικών των ελληνικών οικισμών είναι πιθανό να χρειάζεται να ληφθούν υπόψη διαφορετικοί παράγοντες στην κάθε υποπερίπτωση αναβίωσης και να μελετηθούν τοπικοί κανονισμοί (Parageorgiou and Pozoukidou, 2014).

Εικόνα 2. Χάρτης Παραδοσιακών Οικισμών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο | Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Αρχιτεκτονική Ανάλυση Παραδοσιακών Κτηρίων και Συνόλων

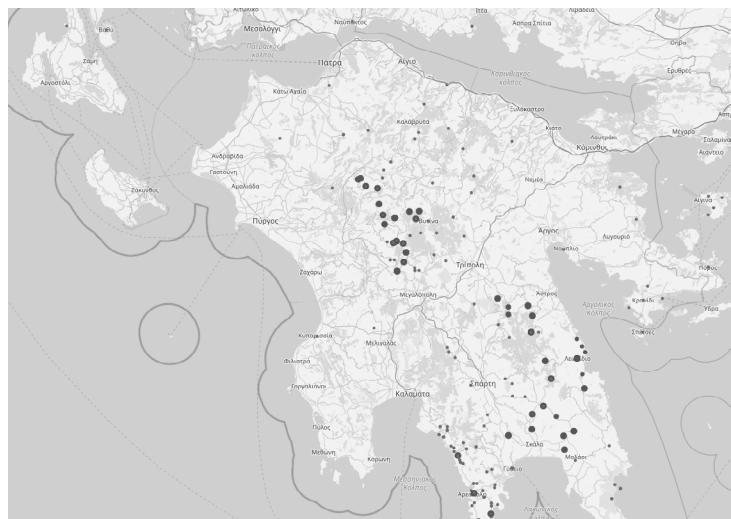
Εικόνα 3. Zoom-in: Ήπειρος και Ιόνιο

Εικόνα 4. Zoom-in: Αιγαίο

Εικόνα 5. Zoom-in: Θεσσαλία

Εικόνα 6. Zoom-in: Πελοπόννησος

Αιτίες Εγκατάλειψης και Προϋποθέσεις αναβίωσης

Η εγκατάλειψη είναι ένα φαινόμενο που πλήττει έντονα τους Ελληνικούς οικισμούς καθώς αρκετά μεγάλος αριθμός αυτών εγκαταλείφθηκε σταδιακά. Οι περιοχές αυτές, όμως, εκτός από τους κατοίκους τους, έφεραν και μία συγκεκριμένη ταυτότητα, κάτι που έχει άμεση σχέση με την πολιτισμό, τις αξίες, τα ήθη και τα έθιμα. Ίσως λοιπόν, η επανακατοίκηση των οικισμών αυτών παράλληλα με τη βελτίωση των συνθηκών ζωής εκεί, να μπορέσει να αποτελέσει αρωγό στην διαφύλαξη των στοιχείων που αποτελούν μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς σε αυτές τις, απομακρυσμένες από τα αστικά κέντρα, περιοχές.

Σήμερα, οι εγκαταλελειμμένοι οικισμοί της Ελλάδας είναι 78 και ορισμένοι από αυτούς έχουν κηρυχθεί ως παραδοσιακοί. Τα αίτια εγκατάλειψής τους συνήθως σχετίζονται με τις συνθήκες διαβίωσης και με την κοινωνική και οικονομική κατάσταση. Στην εγκατάλειψη των οικισμών σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε, επίσης, η αστικοποίηση καθώς και η έλλειψη επαρκών παροχών στους οικισμούς αυτούς. Πιο συγκεκριμένα, οι δύο κατηγορίες οικισμών που πλήττονται περισσότερο από το φαινόμενο της εγκατάλειψης είναι οι ορεινοί και δύσβατοι, όπου υπάρχει δυσκολία στην επικοινωνία και την πρόσβαση και αυτοί που επλήγησαν ή θεωρούνταν ότι θα πληγούν από φυσικές καταστροφές όπως σεισμοί, κατολισθήσεις κ.ά.

Για να κατοικηθούν εκ νέου αυτοί οι οικισμοί πρέπει να εκκινήσει η διαδικασία αναβίωσής τους. Για το σκοπό αυτό, κρίνεται σημαντικό να αναγνωρισθεί ο κάθε οικισμός μέσω «καταγραφής, ανάλυσης και ερμηνείας των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του». Να εντοπιστεί ο γενικός χαρακτήρας του πολεοδομικού ιστού, στον οποίο ανήκουν τα κτίρια τα οποία βρίσκονται σε αυτόν, καθώς και πιθανά προβλήματα αλλοίωσης της αρχιτεκτονικής φυσιογνωμίας (Πόρισμα της Ναυπάκτου για τη δόμηση σε Μικρούς Οικισμούς, 2014). Επιπλέον, στο εγχείρημα της αναβίωσης μπορεί να συντελέσει η αναγνώριση και η καταγραφή των πραγματικών και θεσμοθετημένων ορίων των οικισμών, όπως φάνηκε παραπάνω από την ενσωμάτωση της σύμβασης της Γρανάδας στο Ελληνικό Δίκαιο και όπως εκφράζεται ξεκάθαρα για πρώτη φορά στο ΦΕΚ580/Δ/1999. Τα όρια αυτά προκύπτουν από τις αντίστοιχες αποφάσεις τοπικών φορέων αλλά σε πολλές περιπτώσεις δεν είναι ακριβή ή δεν είναι αποτυπωμένα σε ορθό υπόβαθρο.

Πέρα από το να ορίσει κανείς τι σημαίνει παραδοσιακός οικισμός και να καθοριστούν τα όριά του, η αναβίωση των οικιστικών αυτών συνόλων προϋποθέτει και την πολεοδομική τους μελέτη. Η πολεοδόμηση, οι όροι δόμησης, ο καθορισμός και η επέκταση των ορίων σε αυτούς τους οικισμούς ορίζονται με το Π.Δ. της 24-4-1985 και η ελληνική νομοθεσία προβλέπει την θέσπιση προϋποθέσεων για τις μελέτες αυτές.

Στο «Πόρισμα της Ναυπάκτου για τη δόμηση σε Μικρούς Οικισμούς» προτείνεται η θεσμοθέτηση ενός Γενικού Πλαισίου Δόμησης για Οικισμούς κάτω των 2000 κατοίκων που θα αποτελέσει το «ενιαίο πλαίσιο θεώρησής τους, όσον αφορά τη δομή του πολεοδομικού ιστού τους, τις χρήσεις γης και την αρχιτεκτονική τους φυσιογνωμία, προς την κατεύθυνση της ολοκληρωμένης προστασίας και αιεφόρου ανάπτυξής τους». Οι ποιοτικές παράμετροι που προτείνεται να εμπεριέχονται στο πλαίσιο αυτό είναι η γενική μορφή του ιστού (οδικό δίκτυο, ελεύθεροι χώροι, πυκνότητα, φυσικό ανάγλυφο κ.ά), η οικοπεδική κατάτμηση, τα όρια ογκοπλασίας των κτισμάτων (πλάγιες αποστάσεις, όρια διακύμανσης ύψους κ.ά.) και τα υλικά κατασκευής (Πόρισμα της Ναυπάκτου για τη δόμηση σε Μικρούς Οικισμούς, 2014).

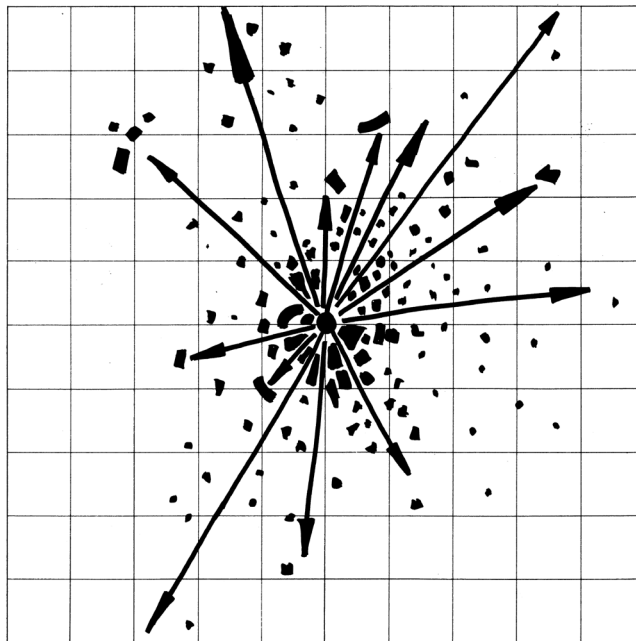
Οι παραδοσιακοί οικισμοί αναφέρονται στην νομοθεσία είτε ως παραδοσιακοί είτε ως προστατευόμενοι. Αρχικά, με τον πρώτο χαρακτηρισμό του 1978 αναφέρονταν μόνο ως παραδοσιακοί κάτι το οποίο φαίνεται να άλλαξε όταν ξεκίνησε να γίνεται έμμεση αναφορά και στην προστασία του τοπίου. Η έννοια της προστασίας εντοπίζεται πρώτη φορά στο ΦΕΚ 160/16.10.1986 Α' στο άρθρο 19 του νόμου 1650 (που τροποποιήθηκε με το άρθρο 8 του νόμου 3851/2010, ΦΕΚ 85/Α/4-6-2010) όπου γίνεται έμμεση αναφορά στους παραδοσιακούς οικισμούς και καταγράφονται οι αρχές προστασίας. Πιο συγκεκριμένα, ορίζονται οι περιοχές οικοανάπτυξης οι οποίες είναι «εκτεταμένες περιοχές που μπορούν να περιλαμβάνουν χωριά ή οικισμούς, εφόσον παρουσιάζουν ιδιαίτερη αξία και ενδιαφέρον λόγω της ποιότητας των φυσικών και πολιτιστικών τους χαρακτηριστικών» (ΦΕΚ 160/16.10.1986).

Οι χαρακτηρισμοί οικισμών φαίνεται να ήταν πιο αυστηροί ως προς τα μορφολογικά στοιχεία και τη διατήρηση αυτών αλλά στη συνέχεια η διαδικασία χαρακτηρισμού επιχειρήθηκε να αποτελέσει και μέρος ενός σχεδιασμού αιεφόρου ανάπτυξης. Οι παραδοσιακοί οικισμοί, φαίνεται να πληρούν τις προϋποθέσεις για την αναπτυξιακή πολιτική, όπως αυτή τέθηκε από το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αιεφόρου Ανάπτυξης⁶ αλλά και να έχουν διατηρήσει τις αρχιτεκτονικές και πολεοδομικές τους ποιότητες.

⁶ ΦΕΚ 128 Α/ 3.07.08 Αριθμ.6876/4871 Έγκριση του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αιεφόρου Ανάπτυξης: Το Γενικό Πλαίσιο στοχεύει στη διαμόρφωση ενός χωρικού προτύπου ανάπτυξης, στο πλαίσιο των αρχών της αιεφορίας, που θα είναι αποτέλεσμα μιας συνθετικής, ισόρροπης, θεώρησης στο χώρο παραμέτρων που προωθούν την προστασία και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος της χώρας και ενισχύουν την κοινωνική και οικονομική συνοχή και την ανταγωνιστικότητα.

Τα παραπάνω γίνονται ξεκάθαρα στο ίδιο άρθρο, όπου προστατευόμενα τοπία χαρακτηρίζονται οι «περιοχές μεγάλης οικολογικής, γεωλογικής, αισθητικής ή πολιτισμικής αξίας και εκτάσεις που είναι ιδιαίτερα πρόσφορες για αναψυχή του κοινού ή συμβάλλουν στην προστασία φυσικών πόρων λόγω των ιδιαίτερων φυσικών ή ανθρωπογενών χαρακτηριστικών τους». Βάσει του παραπάνω ορισμού του συγκεκριμένου άρθρου γίνεται αντιληπτή η άμεση σχέση μεταξύ παραδοσιακών οικισμών και προστατευόμενων τοπίων. Γι' αυτό το λόγο, κατά μία έννοια, θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι παραδοσιακοί οικισμοί και το περιβάλλον τους θα μπορούσαν να εντάσσονται στα προστατευόμενα τοπία (ΦΕΚ 85/A/4-6-2010).

Συσχετιζόμενοι ή μη με το φυσικό τοπίο, από την υπάρχουσα νομοθεσία φαίνεται ότι οι παραδοσιακοί οικισμοί αποτελούν στοιχεία που είναι υπό καθεστώς προστασίας και γι' αυτό αναφέρονται ως τέτοια σε μεγάλο αριθμό νομικών εγγράφων.

Εικόνα 7. Η έκρηξη μας χωρίζει τον έναν από τον άλλον (Δοξιάδης, 2006, σ.273)

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται οι αναφορές στους παραδοσιακούς οικισμούς, στην Ελληνική νομοθεσία, με χρονολογική σειρά.

Νόμος	Είδος Δημοσίου Εγγράφου	Χρονολογία	Με τι καταπιάνεται σχετικά με τους παραδοσιακού οικισμούς
Κοινή απόφαση Υπουργών Βοηθού Πρωθυπουργού και Εσωτερικών 3893/Ε 637/1972	Απογραφή	1971	Ανάδειξη 2.000 αξιόλογων οικισμών, οι περισσότεροι εκ των οποίων δεν εντάχθηκαν στη μαζική κήρυξη του 1978 και επανεξετάστηκαν εν συνεχεία για την ένταξή τους σε πλαίσιο διαφύλαξης και προστασίας.
ΦΕΚ 124/Α/1973	Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός	1973	Ανάγκη προστασίας και διαφύλαξης των αξιόλογων οικιστικών συνόλων.
ΦΕΚ 594/Δ/1978	Προεδρικό Διάταγμα	1978	Γίνονται για πρώτη φορά πολυάριθμες κηρύξεις Παραδοσιακών Οικισμών στην Ελλάδα και καθορίζονται οι πρώτοι παραδοσιακοί οικισμοί.
ΦΕΚ-181/Δ/3-5-85	Προεδρικό Διάταγμα	1985	Η πολεοδόμηση, οι όροι δόμησης, ο καθορισμός και η επέκταση των ορίων στους παραδοσιακούς οικισμούς.
ΦΕΚ 160/16.10.1986	Προεδρικό Διάταγμα	1986	Προστασία παραδοσιακών οικισμών και φυσικού περιβάλλοντος.
ΦΕΚ 13/04/1992	Προεδρικό Διάταγμα	1992	Ορισμός του παραδοσιακού οικισμού.
ΦΕΚ-580/Δ/27-7-99	Προεδρικό Διάταγμα Κώδικας Βασικής Πολεοδομικής Νομοθεσίας	1999	Διευκρινίζεται ο σκοπός του χαρακτηρισμού.
ΦΕΚ Α-153/28-6-2002 Ν.3028/2002	Προεδρικό Διάταγμα	2002	Χαρακτηρισμός οικισμού ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο ή ως αρχαιολογικό χώρο ή ως ιστορικό τόπο.
ΣΤΕ 2526/2003, 3244/2004)	Συμβούλιο της Επικρατείας	2004	Ορισμός του παραδοσιακού οικισμού.
ΦΕΚ 128 Α/ 3.07.08	Προεδρικό Διάταγμα	2008	Προϋποθέσεις για την αναπτυξιακή πολιτική.
-	Πόρισμα της Ναυπάκτου	2014	Ενιαίο πλαίσιο θεώρησής των οικισμών κάτω των 2000 κατοίκων, όσον αφορά τη δομή του πολεοδομικού ιστού τους, τις χρήσεις γης και την αρχιτεκτονική τους φυσιογνωμία, προς την κατεύθυνση της ολοκληρωμένης προστασίας και αειφόρου ανάπτυξής τους.

Πίνακας 1. Αναφορές παραδοσιακού οικισμού στη νομοθεσία με χρονολογική σειρά
Ίδια επεξεργασία

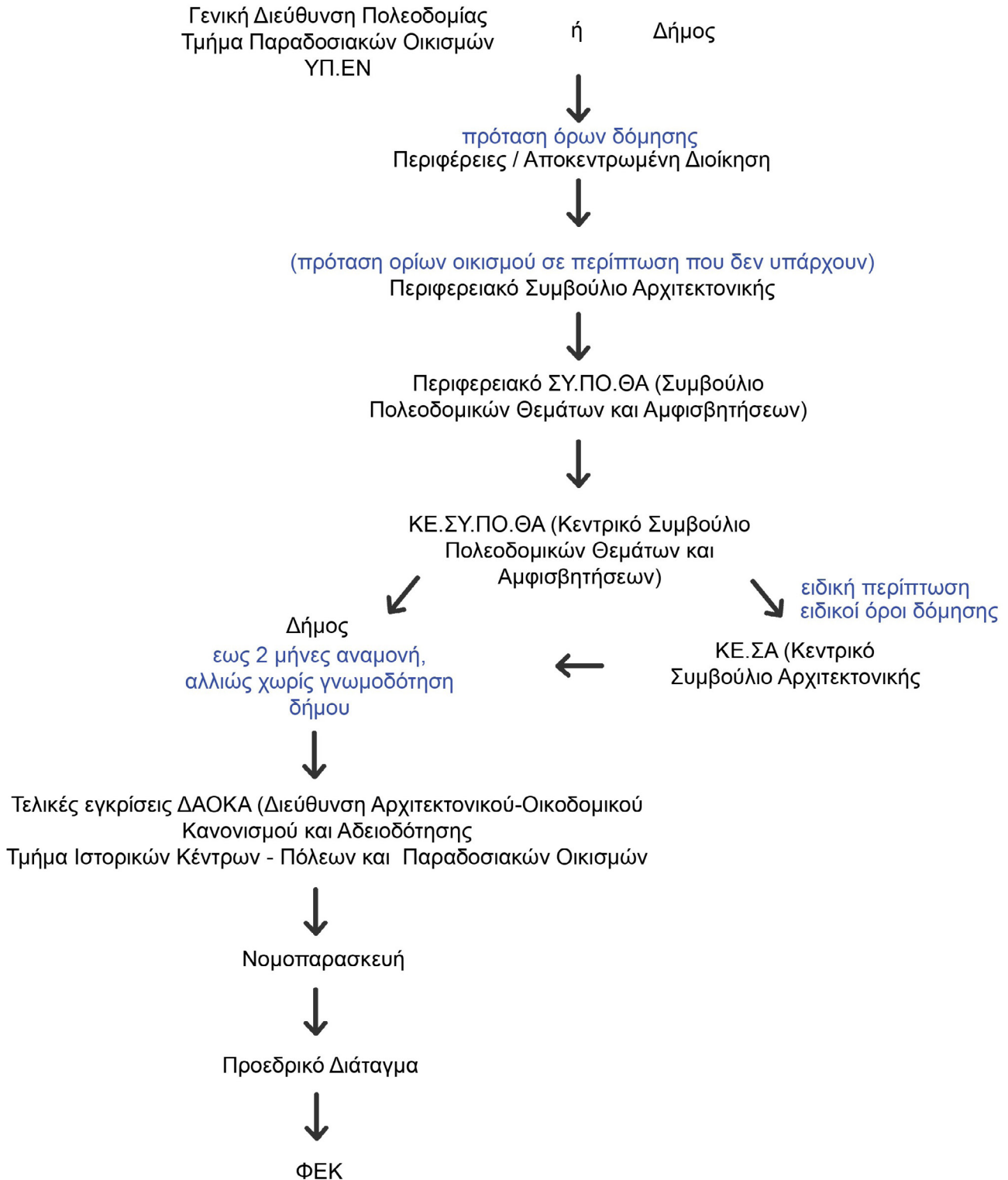
1.3 Η διαδικασία χαρακτηρισμού των παραδοσιακών οικισμών στην Ελλάδα

Η διαδικασία χαρακτηρισμού των παραδοσιακών οικισμών είναι αρκετά σύνθετη και απαιτεί τη συνεργασία πολλών υπηρεσιών για να επιτευχθεί. Γι' αυτό μπορεί να είναι χρονοβόρα και να αφορά πολύ μικρό αριθμό οικισμών κάθε φορά.

Πιο συγκεκριμένα, εμπλέκονται υπηρεσίες όπως τα Περιφερειακά Συμβούλια Αρχιτεκτονικής που υπάρχουν σε κάθε περιφερειακή ενότητα και είναι, μεταξύ άλλων, αρμόδια για την παροχή σύμφωνης γνώμης επί των αρχιτεκτονικών μελετών. Επιπλέον, εμπλέκονται το Κεντρικό Συμβούλιο Αρχιτεκτονικής που, μεταξύ άλλων, εισηγείται και γνωμοδοτεί στον Υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας για θέματα που έχουν σχέση με τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό, αυτεπαγγέλτως ή ύστερα από σχετικό ερώτημα του Υπουργού και το Κεντρικό Συμβούλιο Πολεοδομικών Θεμάτων και Αμφισβητήσεων το οποίο, μεταξύ άλλων, γνωμοδοτεί για νομίμως υφιστάμενα κτίρια σε περιοχές που οι χρήσεις ρυθμίζονται από ειδικά διατάγματα προστασίας.

Τα βήματα που ακολουθούνται για να γίνει ο χαρακτηρισμός ενός οικισμού ως παραδοσιακού είναι τα εξής:

Αρχικά, για να εκκινήσει η διαδικασία πρέπει να υποβληθεί αίτηση χαρακτηρισμού (συνήθως από τον δήμο που ανήκει ο οικισμός) ή να εκκινήσει αυτεπάγγελτα από το Υπουργείο. Το αίτημα αυτό απευθύνεται στην Αποκεντρωμένη Διοίκηση της εκάστοτε Περιφέρειας και πιο συγκεκριμένα στην Διεύθυνση Περιβάλλοντος & Χωρικού Σχεδιασμού. Στη συνέχεια, γίνεται η πρόταση όρων δόμησης από το Περιφερειακό Συμβούλιο Αρχιτεκτονικής οι οποίοι μεταφέρονται για έγκριση στο Περιφερειακό Συμβούλιο Πολεοδομικών Θεμάτων και Αμφισβητήσεων. Στο σημείο αυτό χρειάζονται γνωμοδοτήσεις αφενός, από το Κεντρικό Συμβούλιο Πολεοδομικών Θεμάτων και Αμφισβητήσεων και αφετέρου, από το Κεντρικό Συμβούλιο Αρχιτεκτονικής αν πρόκειται για ειδική περίπτωση με ειδικούς όρους δόμησης. Επιπλέον, αναμένεται γνωμοδότηση του Δήμου έως δύο μήνες από τη στιγμή που ζητηθεί και σε περίπτωση που δεν δοθεί, η διαδικασία συνεχίζει χωρίς αυτή προς τη Διεύθυνση Αρχιτεκτονικού - Οικοδομικού Κανονισμού και Δανειοδότησης και συγκεκριμένα στο Τμήμα Ιστορικών Κέντρων – Πόλεων και παραδοσιακών Οικισμών. Εκεί γίνονται οι τελικές εγκρίσεις και η διαδικασία περνάει πλέον στο στάδιο της νομοπαρασκευής για να εκδοθεί το Προεδρικό Διάταγμα.

Εικόνα 8. Διάγραμμα Διαδικασίας Χαρακτηρισμού Παραδοσιακών Οικισμών
Ίδια επεξεργασία

1.4 Περαιτέρω διερεύνηση σημαντικών σημείων στη διαδικασία χαρακτηρισμού παραδοσιακών οικισμών

Όπως προκύπτει από την προηγούμενη ενότητα, η διαδικασία του χαρακτηρισμού είναι ένα ζήτημα ακανθώδες που δημιουργεί πολλά ερωτήματα για τα επιμέρους βήματα για τα οποία χρειάζεται γίνουν οι σχετικές αποσαφηνίσεις. Για να διευκρινιστούν οι αρμοδιότητες του Υπουργείου και των λοιπών εμπλεκόμενων φορέων και να υπάρξει μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση του θέματος της διαδικασίας χαρακτηρισμού των οικισμών, επιχειρήθηκε, στο πλαίσιο της παρούσας ερευνητικής εργασίας, η επικοινωνία με το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, με πρώην μέλος του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων που έχει συνταξιοδοτηθεί και με την Αποκεντρωμένη Διοίκηση Ηπείρου.

Ένα πρώτο γενικής κατηγορίας ερώτημα αφορά στον εντοπισμό των σημείων στα οποία ενδέχεται να εμφανιστούν πιθανά κωλύματα που μπορεί να προκύψουν κατά τη διαδικασία χαρακτηρισμού παραδοσιακών οικισμών. Τα τελευταία χρόνια δεν έχουν γίνει χαρακτηρισμοί αλλά από προηγούμενους χαρακτηρισμούς φάνηκε ότι μπορούν να επιβραδυνθούν σε πολλά στάδια, είτε στην απόφαση του Υπουργείου, είτε επειδή μπορεί να υπάρχουν παρατηρήσεις στα επισυναπτόμενα έγγραφα, είτε επειδή μπορεί να καθυστερήσει η γνωμοδότηση του Συμβουλίου της Επικρατείας. Επίσης, ο χρόνος που μπορεί να διαρκέσει η διαδικασία χαρακτηρισμού είναι αρκετά ασαφής.

Οι αρμοδιότητες μοιράζονται σύμφωνα με τη γεωγραφική περιοχή στην οποία βρίσκεται ο οικισμός στο Υ.ΝΑ.Ν.Π όταν πρόκειται για παραδοσιακό οικισμό που βρίσκεται σε νησιωτική περιοχή, στο ΥΠ.ΕΣ.Δ.Α, όταν πρόκειται για οικισμό στις περιφέρειες Μακεδονίας, Θράκης κλπ και στο (Υ.Π.ΕΝ), για την υπόλοιπη Ελλάδα. Αρμόδιο για να γνωμοδοτήσει είναι το Συμβούλιο Πολεοδομικών θεμάτων και αμφισβητήσεων του Υπουργείου. Η διοικητική πράξη είναι Προεδρικό Διάταγμα και όλα τα Προεδρικά Διατάγματα τα ελέγχει το Συμβούλιο της Επικρατείας.

Ένας ακόμη προβληματισμός που προέκυψε κατά τη διάρκεια της έρευνας ήταν εάν υπάρχουν κάποια ειδικά κίνητρα για τον χαρακτηρισμό οικισμών.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, φαίνεται πως δεν υπάρχουν κάποια ειδικά κίνητρα προκειμένου να επωφεληθεί άμεσα ή έμμεσα το σύνολο του οικισμού. Η διαδικασία του χαρακτηρισμού συμβαίνει, κυρίως, για την προστασία του πολιτισμού με βάση τις διεθνείς συνθήκες και τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Επειδή υπάρχει νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, που έχει κρίνει αντισυνταγματικό να αποχαρακτηριστεί ένας οικισμός, ο χαρακτηρισμός είναι μια διαδικασία

δεσμευτική στο πλαίσιο της οποίας υπάρχουν περισσότερες δεσμεύσεις παρά οφέλη. Δύσκολα, λοιπόν, θα υπάρξει πρωτοβουλία από ιδιώτες για να εκκινηθεί.

Κατά κύριο λόγο αιτείται ο δήμος στον οποίο υπάγεται γεωγραφικά ο οικισμός ή η διαδικασία ξεκινά αυτεπάγγελα από το αρμόδιο Υπουργείο. Τα τελευταία χρόνια δεν έχει χαρακτηριστεί κάποιος οικισμός. Πιθανόν, λοιπόν, αυτό να οφείλεται και στην απουσία κάποιου οικονομικού-φορολογικού κινήτρου.

Στο επόμενο στάδιο, συντάσσεται ειδική μελέτη από φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης (Περιφέρειες, Αποκεντρωμένη Διοίκηση) που δραστηριοποιούνται σε θέματα που αφορούν την πολιτιστική κληρονομιά, η οποία αξιολογεί τους οικισμούς που πρόκειται να χαρακτηριστούν και προτείνει όρους δόμησης. Η υπηρεσιακή μονάδα του υπουργείου, στην οποία απευθύνεται, είναι το Τμήμα Παραδοσιακών Οικισμών, το οποίο λαμβάνει υπόψη την ειδική μελέτη και συντάσσει την αιτιολογημένη έκθεση. Σε αυτή γίνεται σύντομη ιστορική αναδρομή και λεπτομερής πολεοδομική και αρχιτεκτονική ανάλυση των προτεινόμενων οικιστικών συνόλων. Στη συνέχεια γίνεται εισήγηση του χαρακτηρισμού των προτεινόμενων οικισμών ως παραδοσιακών (και καθορίζονται χρήσεις γης, περιορισμοί δόμησης κ.ά.) (Πανουτσόπουλος, 2007).

Η διαδικασία συνεχίζεται από το Περιφερειακό Συμβούλιο Αρχιτεκτονικής. Στην περίπτωση που ο οικισμός δεν είναι οριοθετημένος, το Περιφερειακό Συμβούλιο Αρχιτεκτονικής για να προτείνει τα όρια του οικισμού κάνει μια καταγραφή των κτιρίων της περιοχής και βάσει αυτών ορίζει τον παλιό πυρήνα και τα προτεινόμενα όρια του οικισμού. Κατά τη διάρκεια της καταγραφής είναι όλα σημαντικά, οι δρόμοι, οι βρύσες, οι πλατείες, ακόμη και ένα δέντρο γιατί κι αυτά είναι στοιχεία που μπορούν να βοηθήσουν στην κήρυξη ενός οικισμού, καθώς συμβάλλουν στη διαμόρφωση της ταυτότητας του.

Σχετικά με τις υπηρεσίες που εμπλέκονται στη συνέχεια, γίνεται αντιληπτό από το ΦΕΚ-269/Α/24-12-14 ότι οι οικισμοί μπορούν να χαρακτηρίζονται: «Με Προεδρικά Διατάγματα που εκδίδονται ύστερα από αιτιολογημένη έκθεση της αρμόδιας υπηρεσίας του Υπουργείου, γνώμη του οικείου δημοτικού συμβουλίου και γνώμη του Κεντρικού Συμβουλίου Πολεοδομικών Θεμάτων και Αμφισβητήσεων». Επιπλέον, ορίζεται ότι: «Σε περίπτωση που θεσπίζονται ειδικοί μορφολογικοί περιορισμοί δόμησης και ειδικοί όροι δόμησης που αποκλίνουν από τους ισχύοντες στην περιοχή, τότε απαιτείται και η γνώμη του Κεντρικού Συμβουλίου Αρχιτεκτονικής» (ΦΕΚ-269/Α/24-12-14).

Η εμπλοκή του Δήμου σε αυτή τη διαδικασία (αναμονή έως 2 μήνες για τη γνωμοδότησή του) φαίνεται να γίνεται με τον κατάλληλο τρόπο καθώς επισπεύδει κατά πολύ τη διαδικασία και μειώνει στο ελάχιστο τις πιθανότητες να υπάρξει κάποιο κώλυμα σε αυτό το στάδιο.

1.5 Διευκρινίσεις και παρατηρήσεις σχετικά με τους παραδοσιακούς οικισμούς

Στην πορεία διερεύνησης του ζητήματος του χαρακτηρισμού και των θεμάτων που σχετίζονται με αυτόν, εντοπίστηκαν κάποιες επιπλέον διαστάσεις που κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούν προκειμένου να αποφευχθούν συγχίσεις και να αναδειχθούν σημεία που μπορούν να συμβάλουν στην πληρέστερη κατανόηση του ζητήματος της αναβίωσης.

Σε αυτό το πλαίσιο, ένας βασικός προβληματισμός που αναδύεται είναι ο εντοπισμός της διαφοράς μεταξύ του χαρακτηρισμού ενός παραδοσιακού οικισμού με τη έννοια της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και με αυτή του ιστορικού τόπου.

Αυτό οδήγησε στο ερώτημα εάν υπάρχει εμπλοκή του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού στη διαδικασία κήρυξης οικισμών. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, δεν υπάρχει κάποια εμπλοκή του. Αυτό συμβαίνει μόνο στην περίπτωση που κάποιος οικισμός που χαρακτηρίζεται είναι διπλοχαρακτηρισμένος, δηλαδή, είναι παράλληλα και αρχαιολογικός χώρος ή ιστορικός τόπος και στο πλαίσιο της διαδικασίας σύστασης του φακέλου εμπλέκονται και συναρμόδιοι φορείς όπως το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού.

Επιπλέον, μια αρκετά σημαντική παρατήρηση είναι ότι εντοπίζεται ευνοϊκή συνθήκη σχετικά με τους ορεινούς εγκαταλελειμμένους οικισμούς⁷. Συγκεκριμένα, στο ΦΕΚ 3155 Β'/12-12-2013 προτείνεται η «αξιοποίηση του οικιστικού πλεονάσματος των φθινόντων και εγκαταλελειμμένων οικισμών και προβολή των προορισμών [αυτών]» καθώς και

Αξιοποίηση εγκαταλελειμμένων ορεινών οικισμών που παρουσιάζουν αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, με τη μετατροπή κτιρίων σε καταλύματα ή και με νέες μεγαλύτερου μεγέθους επενδύσεις (αύξηση μέχρι και 20% της υφισταμένης δομημένης επιφάνειας), με κίνητρα είτε προς τους σημερινούς ιδιοκτήτες είτε προς ενδιαφερόμενους επενδυτές (ΦΕΚ 3155 Β'/12-12-2013).

Από το τελευταίο, συμπεραίνεται ότι ο συγκεκριμένος νόμος ευνοεί τους ορεινούς οικισμούς οι οποίοι αποτελούν μεγάλο μέρος των ελληνικών οικισμών εξαιτίας του έντονου ανάγλυφου της χώρας. Έτσι, αυτοί μπορούν να διεκδικήσουν και να λάβουν πιο εύκολα οικονομική ενίσχυση από προγράμματα 7 «Περιλαμβάνονται οι χαρακτηρισμένοι ως παραδοσιακοί οικισμοί, άλλοι οικισμοί που προστατεύονται με ειδικά καθεστώτα, καθώς και οι οικισμοί με πληθυσμό μικρότερο των 200 κατοίκων, σύμφωνα με την εκάστοτε τελευταία απογραφή» (ΦΕΚ 3155 Β'/12-12-2013).

που σχετίζονται με την ανάπτυξη, την αναβίωση και την ενίσχυση του τουρισμού.

Σχετικά με την πιθανή ύπαρξη διατηρητέων κτιρίων σε παραδοσιακούς οικισμούς, πριν από μερικά χρόνια στους χαρακτηρισμούς διατηρητέων κτιρίων υπήρχαν διευκολύνσεις όπως ο αυξημένος συντελεστής δόμησης ή η μεταφορά συντελεστή ή η κάλυψη των δαπανών για την επισκευή και συντήρηση καθώς και φοροελαφρύνσεις κατά τη μεταβίβασή του, κάτι το οποίο πλέον δεν συμβαίνει.

Τέλος, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ένας περιορισμός που τίθεται στην περίπτωση χαρακτηρισμένων οικισμών σχετικά με την έκδοση αδειών:

Με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας ή του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, μπορεί να αναστέλλεται για χρονικό διάστημα έως δύο (2) έτη, σε οικισμούς ή τμήματά τους, σε περιοχές εκτός οικισμών ή σε μεμονωμένα ακίνητα εντός ή εκτός οικισμών, η έκδοση Αδειών Δόμησης, κάθε εργασία ανέγερσης νέων κτιρίων, κατεδάφισης, προσθήκης, αλλαγής εξωτερικής εμφάνισης υφισταμένων κτιρίων και διαμόρφωσης των κοινόχρηστων χώρων, ή να επιβάλλονται όροι για την εκτέλεση των εργασιών αυτών με σκοπό τη σύνταξη πολεοδομικής μελέτης ή και ειδικού κανονισμού δόμησης για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η αναστολή μπορεί να παραταθεί για ένα (1) ακόμα έτος, εφόσον οι σχετικές μελέτες έχουν προοδεύσει σημαντικά και προκύπτει αυτό τεκμηριωμένα. (ΦΕΚ-79/Α/9-4-12).

Οι διευκρινίσεις και οι περιορισμοί αυτοί, σε συνδυασμό με τις πληροφορίες των προηγούμενων ενοτήτων που αφορούν την διαδικασία χαρακτηρισμού παραδοσιακών οικισμών δείχνουν ότι υπάρχουν και θετικά και αρνητικά σημεία σε αυτή τη διαδικασία τα οποία παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα.

Θετικά χαρακτηρισμού παραδοσιακού οικισμού ως προς την προσπάθεια αναβίωσης	Αρνητικά χαρακτηρισμού παραδοσιακού οικισμού ως προς την προσπάθεια αναβίωσης
<ul style="list-style-type: none"> • Ευκολότερη λήψη οικονομικής ενίσχυσης από Ευρωπαϊκά Αναπτυξιακά Προγράμματα 	<ul style="list-style-type: none"> • Χρονοβόρα και σύνθετη διαδικασία
<ul style="list-style-type: none"> • Διατήρηση ταυτότητας και πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής 	<ul style="list-style-type: none"> • Ενδεχόμενο καθυστέρησης αναβίωσης οικισμού κατά 2 έτη
	<ul style="list-style-type: none"> • Αποτελεί δεσμευτική διαδικασία επειδή δεν μπορεί να αποχαρακτηρισθεί
	<ul style="list-style-type: none"> • Περιοριστικοί μορφολογικοί όροι

*Πίνακας 2. Θετικά και Αρνητικά χαρακτηρισμού παραδοσιακών οικισμών
Ίδια επεξεργασία*

Κεφάλαιο 2. Προϋποθέσεις και προγράμματα για την αναβίωση οικισμών

Στο κεφάλαιο αυτό θα διερευνηθεί η τρέχουσα κατάσταση σχετικά με την πολιτιστική κληρονομιά και τη διατήρησή της στην Ευρώπη καθώς και συμπληρωματικά στοιχεία που μπορεί να διαφανούν χρήσιμα στην αναβίωση ενός οικισμού. Επιπλέον, θα επιχειρηθεί να εντοπιστούν άλλοι (Ευρωπαϊκοί) πόροι/πηγές που μπορεί να λειτουργήσουν υποστηρικτικά στη διαδικασία της αναβίωσης.

2.1. Ευρωπαϊκές θεσμοθετήσεις για τη διαφύλαξη και την υποστήριξη οικισμών

Η πολιτιστική κληρονομιά της Ευρώπης καλύπτεται από τον Κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς που έχει συνταχθεί από την UNESCO το 1972, περιλαμβάνει εγγραφές από 167 κράτη-μέλη και ανανεώνεται διαρκώς. Στόχος αυτού του καταλόγου είναι η προστασία των 1121 εγγραφών που περιλαμβάνει από κάθε είδους φθορά και καταστροφή, προκειμένου να κληροδοτηθούν στις μελλοντικές γενεές. Για να μπορεί να ενταχθεί ένα μνημείο στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς χρειάζεται να πληρούνται ορισμένα κριτήρια όπως η εξαιρετική παγκόσμια αξία, η ύπαρξή του ως μαρτυρίας ενός πολιτισμού ή μίας παράδοσης που είτε έχει επιβιώσει μέχρι σήμερα είτε όχι κ.ά. Σημαντική θεωρείται, επίσης, από την UNESCO η διατήρηση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς και των φυσικών τοπίων.

Το 1981 η Ελλάδα υπέγραψε τη Συνθήκη της UNESCO για την προστασία των μνημείων και χώρων παγκόσμιας κληρονομιάς. Στο διεθνή κατάλογο της UNESCO έχουν συμπεριληφθεί έως τώρα 18 μνημεία και χώροι της Ελλάδας, καθώς πληρούν τα προκαθορισμένα κριτήρια ώστε να χαρακτηριστούν εξέχουσας σημασίας σε παγκόσμιο επίπεδο, από ιστορική, καλλιτεχνική, επιστημονική, αισθητική, εθνολογική ή ανθρωπολογική άποψη.

Τα μνημεία που βρίσκονται στη λίστα έχουν στην πλειοψηφία τους σχέδια διαχείρισης καθώς αυτά είναι στενά συνδεδεμένα με την προετοιμασία του φακέλου υποψηφιότητας ο οποίος κατατίθεται από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού στο Κέντρο Παγκόσμιας κληρονομιάς. Το σχέδιο διαχείρισης είναι ένα εργαλείο που καθορίζει τη στρατηγική, τους στόχους και τις δράσεις που σχετίζονται με τη διαχείριση και την ανάπτυξη της πολιτιστικής κληρονομιάς με γνώμονα τη βιωσιμότητα και τη διατήρηση των αξιών. (ΕΧ.ΡΟ AUS, 2013).

Η UNESCO και το ICOMOS είναι οργανισμοί που δημιουργήθηκαν εξαιτίας της ανάγκης για τη διαφύλαξη και προστασία μνημείων όπως αυτή ορίστηκε το 1933 από τη «Χάρτα των Αθηνών».

Ο Εκπαιδευτικός Επιστημονικός και Πολιτιστικός Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών (UNESCO) αποτελεί σημαντικό εξειδικευμένο διεθνή Οργανισμό του ΟΗΕ. Ιδρύθηκε στις 16 Νοεμβρίου του 1945 και έχει ως στόχο την παγκόσμια συνεργασία για θέματα που αφορούν την εκπαίδευση, την επιστήμη και τον πολιτισμό (Britannica, 2020).

Το 1972, η UNESCO, σε Γενική Σύσκεψη που έλαβε χώρα στο Παρίσι σημείωσε ότι η πολιτιστική

και φυσική κληρονομιά απειλούνται όλο και περισσότερο, όχι μόνο από φυσικούς αλλά και από κοινωνικούς και οικονομικούς παράγοντες. Η καταστροφή ενός μέρους της πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελεί απώλεια για όλα τα κράτη καθώς εμπίπτει στην παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά. Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς σε εθνικό επίπεδο είναι, τις περισσότερες φορές, ελλιπής γι' αυτό κρίνεται απαραίτητη η δράση της για την ανάδειξη της εξαιρετικής σημασίας της και για την ευαισθητοποίηση των πολιτών (UNESCO, 1972).

Στα πρακτικά της Σύσκεψης αυτής διασαφηνίζεται ο όρος πολιτιστική κληρονομιά και χωρίζεται σε τρεις επιμέρους κατηγορίες: α) μνημεία, β) κτιριακά σύνολα και γ) τοποθεσίες-περιοχές. Για τις τελευταίες, αναφέρεται ότι αποτελούν έργα που έχει κατασκευάσει ο άνθρωπος ή συνδυασμό αυτών με έργα της φύσης καθώς και περιοχές συμπεριλαμβανομένων αρχαιολογικών χώρων που διέπονται από καθολική ιστορική, αισθητική και ανθρωπολογική αξία (UNESCO, 1972). Για τη διαφύλαξη όλων αυτών, είναι υπεύθυνες, αρχικά, οι αρμόδιες αρχές της κάθε χώρας και σε αυτό μπορεί να συμβάλουν και παγκόσμιοι φορείς, όπως η UNESCO, με σκοπό την παροχή βοήθειας σε οικονομικό, επιστημονικό και τεχνικό επίπεδο.

Πιο συγκεκριμένα, Το καθεστώς προστασίας της UNESCO ορίζει την πολιτιστική κληρονομιά ως:

- Μνημεία: αρχιτεκτονικά έργα, έργα μνημειακής γλυπτικής και ζωγραφικής, στοιχεία ή κατασκευές αρχαιολογικής φύσης, επιγραφές, σπήλαια και συνδυασμοί χαρακτηριστικών που έχουν εξαιρετική παγκόσμια αξία από άποψη ιστορίας, τέχνης ή επιστήμης.
- Κτιριακά Σύνολα: σύνολα μεμονωμένων ή συνδεδεμένων κτιρίων που λόγω της αρχιτεκτονικής τους, της ομοιογένειας ή της θέσης τους στο τοπίο, έχουν εξαιρετική παγκόσμια αξία από άποψη ιστορίας, τέχνης ή επιστήμης.
- Τοποθεσίες-Περιοχές: έργα του ανθρώπου ή συνδυασμός έργου φύσης και ανθρώπου και περιοχές συμπεριλαμβανομένων αρχαιολογικών χώρων που έχουν εξαιρετική παγκόσμια αξία από ιστορική, αισθητική, εθνολογική ή ανθρωπολογική άποψη (UNESCO, World Heritage Convention).

Ένας ακόμη οργανισμός που ορίστηκε ως ανεξάρτητο και αναγνωρισμένο επιστημονικό σωματείο για την προστασία και διαφύλαξη των σημαντικών αγαθών πολιτιστικής κληρονομιάς είναι το ICOMOS. Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για τον μοναδικό παγκόσμιο μη κυβερνητικό οργανισμό αυτού του είδους. Ο οργανισμός αυτός είναι αφιερωμένος στην προώθηση της εφαρμογής της θεωρίας, της μεθοδολογίας και των επιστημονικών τεχνικών για τη διατήρηση της αρχιτεκτονικής και της αρχαιολογικής κληρονομιάς (ICOMOS, <https://www.icomos.org/en/about-icomos/mission-and-vision/mission-and-vision>).

Στη δεύτερη διεθνή σύνοδο αρχιτεκτόνων και τεχνικών ιστορικών μνημείων που διεξήχθη στη Βενετία εγκρίθηκαν δεκατρία κείμενα εξέχουσας σημασίας μεταξύ των οποίων η «Διεθνής Χάρτα για τη συντήρηση και την αποκατάσταση μνημείων και τοποθεσιών» γνωστή και ως «Χάρτα της Βενετίας». Εκεί, καθορίστηκαν οι αρχές, οι στόχοι, οι μέθοδοι και τα μέσα της δράσης για τη διαφύλαξη των ποιοτικών χαρακτηριστικών των ιστορικών πόλεων με γνώμονα την εναρμόνιση της ατομικής και κοινωνικής ζωής και τη διαφύλαξη του συνόλου των πολιτιστικών αγαθών που αποτελούν τις μνήμες της ανθρωπότητας (ICOMOS, The Venice Charter-1964).

Σε θέματα διαφύλαξης και προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς δραστηριοποιείται και το Συμβούλιο της Ευρώπης που ιδρύθηκε το 1949. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η «Διακήρυξη του Άμστερνταμ» στο Συνέδριο για την Ευρωπαϊκή Αρχιτεκτονική Κληρονομιά (1975), όπου το συμβούλιο αποδέχτηκε τον Ευρωπαϊκό Χάρτη Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς ο οποίος εκπονήθηκε από την Υπουργική Επιτροπή του Συμβουλίου της Ευρώπης (Κόνσολα 1995, σ. 70 ό.α. στο Καραδήμου, 2018).

Βάσει των παραπάνω συμπεραίνεται ότι εδώ και αρκετά χρόνια υπάρχει επαρκές πλαίσιο και μέριμνα στις νομοθεσίες σχετικά με τη διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς τόσο σε Ευρωπαϊκό όσο και σε Παγκόσμιο επίπεδο. Στο πλαίσιο αυτό έχουν θεσπιστεί Ευρωπαϊκοί οργανισμοί και πολιτικές με σκοπό την διατήρηση και υποστήριξη αυτών των αγαθών με τρόπο βιώσιμο.

Legend

- Category of site
 ● Cultural site ● Natural site ● Mixed site
- Site inscribed on the List of World Heritage in Danger
 ◆ Cultural site ◆ Natural site ◆ Mixed site

Εικόνα 9. Unesco World Heritage Centre, World Heritage List.

2.2. Ευρωπαϊκές θεσμοθετήσεις για τη διαφύλαξη και την υποστήριξη οικισμών

Ζούμε σε μια εποχή όπου η ανάγκη για συντονισμένη πολιτική δράση είναι μεγαλύτερη από ποτέ. Οι στόχοι και οι φιλοδοξίες απαιτούν την ενεργή υποστήριξη όλων. Το «περιβάλλον» είναι το μέρος που ζούμε όλοι και η «ανάπτυξη» είναι η συντονισμένη προσπάθεια για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης.

Συγκεκριμένα, η στέγαση αποτελεί μια από τις κυριότερες φυσικές-βιολογικές ανάγκες και βρίσκεται στη βάση της πυραμίδας του Maslow (1943), μαζί με άλλες όπως η τροφή και ο ύπνος. Η πρόσβαση σε αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης όπως, για παράδειγμα, ένα σπίτι που ακόμα και το 2020 ο ασθενέστερος οικονομικά δεν μπορεί να πληρώσει, αποτελεί ανάγκη και βασικό ανθρώπινο δικαίωμα (UN, 1948).

Εικόνα 10. Maslow's Hierarchy of Needs (1943).

Το 1987 ορίζεται για πρώτη φορά από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών ο όρος βιωσιμότητα ως «η ικανοποίηση των αναγκών του παρόντος χωρίς τη διακύβευση της ικανότητας των μελλοντικών γενεών να ικανοποιούν τις δικές τους ανάγκες» (Imperatives, 1987). Για την επίτευξη της βιώσιμης

ανάπτυξης, σε συλλογικό επίπεδο, τον Αύγουστο του 2015 οι 193 χώρες-μέλη του ΟΗΕ συμφώνησαν τη θέσπιση 17 στόχων. Οι στόχοι αυτοί αντικατέστησαν τους *Στόχους Ανάπτυξης για τη Χιλιετία*⁸, αποτελούν επιδιώξεις που αφορούν το σύνολο των χωρών παγκοσμίως και προβλέπεται να υλοποιηθούν μέχρι το 2030 (Sachs et al., 2019. Technical report UNSC, 2015).

Καθώς τα χρόνια περνούν φάνηκε η σημασία της συνεργασίας για την πραγματοποίησή των στόχων αυτών, τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο, στηριγμένη σε ένα κοινό όραμα, θέτοντας τον άνθρωπο και τον πλανήτη στο επίκεντρο. Σημαντική είναι, επίσης, η διαρκής επανεξέταση και επίβλεψη των πλαισίων και κανονισμών ώστε να ενισχύεται η βιώσιμη ανάπτυξη.

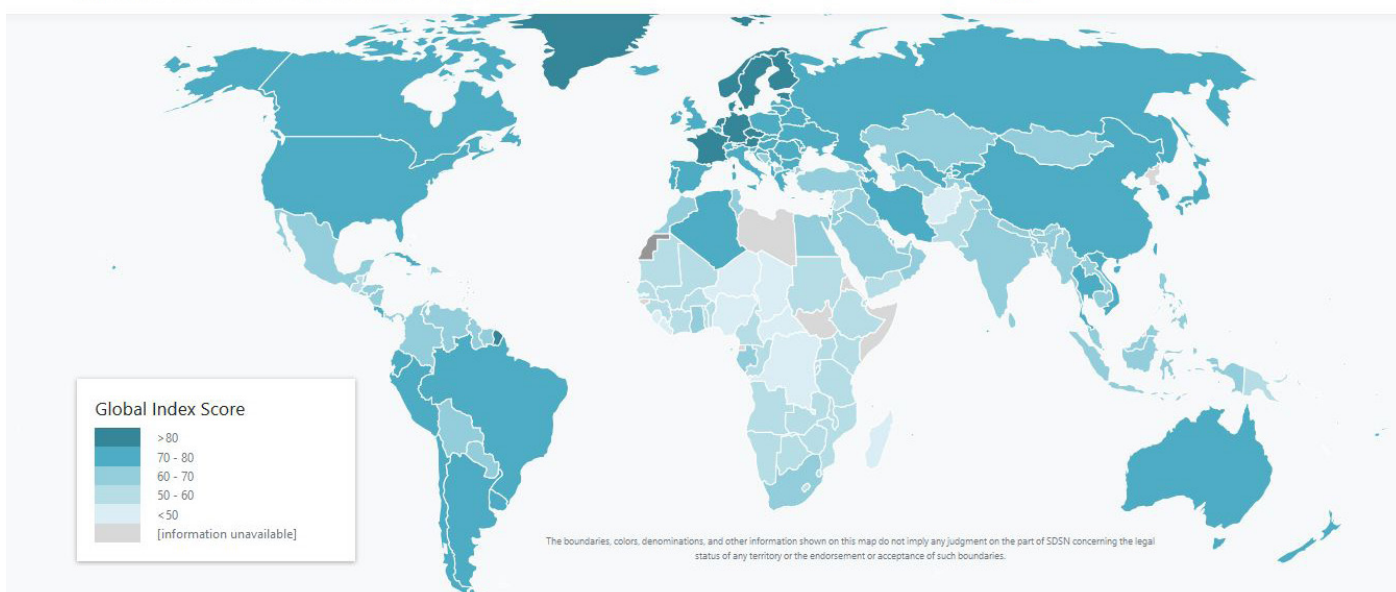
Ειδικότερα, ο στόχος 11 «Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες» από τους 17 στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ αφορά στην προσαρμογή των πόλεων και των κοινοτήτων ώστε να αποτελούν χώρους ασφαλείς, διαλλακτικούς και βιώσιμους, που δίνουν τη δυνατότητα στους ανθρώπους να εξελιχθούν σε όλους τους τομείς. Επιδιώκει τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, τη διασφάλιση αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης για όλους τους πολίτες και την ευαισθητοποίηση για το σεβασμό του περιβάλλοντος (Sachs et al., 2019. Technical report UNSC, 2015).

Με γνώμονα το πλαίσιο που υπάρχει αναφορικά με τους παραδοσιακούς οικισμούς στην Ελλάδα, εξετάζεται κατά πόσο θα μπορούσε ο στόχος 11 «Βιώσιμες πόλεις και κοινότητες» να αποβεί χρήσιμος στην αναβίωση αυτών και τη βελτίωση των συνθηκών ζωής.

Sustainable Development Report Dashboards 2019
Transformations to Achieve the Sustainable Development Goals

BertelsmannStiftung

Εικόνα 11. Sustainable Development Report Dashboards 2019, Interactive Map.

⁸ Οι Στόχοι Ανάπτυξης της Χιλιετίας (ΣΑΧ) αποτελούν οκτώ αναπτυξιακούς στόχους τους οποίους συμφώνησαν οι 192 χώρες-μέλη να επιτύχουν έως το 2015.

2.3 Ο οικισμός ως τόπος και ταυτότητα

Οι οικισμοί της υπαίθρου, κηρυγμένοι ή μη, αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι του φυσικού περιβάλλοντος όπως αυτό ορίζεται από το Σύνταγμα και από Ευρωπαϊκές Συμβάσεις για τη διαφύλαξη και προστασία της φυσικής κληρονομιάς⁹, της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς¹⁰ και του τοπίου¹¹. Στο Σύνταγμα της Ελλάδας, το άρθρο 24 προβλέπει την «προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος στο πλαίσιο της αειφορίας» και στο άρθρο ορίζεται ότι «οι διεθνείς συμβάσεις από την επικύρωσή τους με νόμο αποτελούν μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερισχύουν από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου» (Πόρισμα της Ναυπάκτου για τη δόμηση σε Μικρούς Οικισμούς, 2014). Από τα παραπάνω συμπεραίνεται ότι, τουλάχιστον στο επίπεδο διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς και της βιωσιμότητας, υπερισχύει η συντονισμένη προσπάθεια σε Ευρωπαϊκό και Παγκόσμιο επίπεδο έναντι της κρατικής. Παρόλα αυτά, μήπως θα ήταν χρήσιμο και η ελληνική νομοθεσία να εκσυγχρονιστεί ώστε να συμβάλει και αυτή στην διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και της αειφόρου ανάπτυξης;

Στη Σύμβαση της Γρανάδας το 1985 και στη Σύμβαση της Βαλέτας το 1992¹² οι όροι που χρησιμοποιούνται στην ελληνική μετάφραση είναι «τόπος» και «τοπίο». Ο όρος τόπος είναι αρκετά ευρύς και αποτελεί αντικείμενο συζητήσεων από κλάδους όπως η αρχαιολογία, η γεωγραφία η ιστορία κ.ά. (Κόνσολα 1995, σ. 70 ό.α. στο Καραδήμου, 2018).

Ο Τόπος και το Τοπίο αποτελούν δύο όρους οι οποίοι δεν ταυτίζονται απόλυτα. Μας βοηθούν να αντιληφθούμε τη συνάφεια μεταξύ των δύο περιγράφοντας, ταυτόχρονα, διαφορετικές χωρικές συνθήκες. Και οι δύο αποτελούν πολιτισμικές έννοιες που η μία έχει πιο έντονο το χαρακτηριστικό της φυσικής ενότητας (τοπίο) και η δεύτερη το χαρακτηριστικό της ταυτότητας (τόπος). (Κυρτάτας, Κωνσταντόπουλος και Μπουλώτης 2018).

Τα παραπάνω, αποτελούν άλλη μία απόδειξη της σύνδεσης της ταυτότητας με τον τόπο, η οποία ενισχύει την ανάγκη για αναβίωση εγκαταλελειμμένων οικισμών ώστε να διαφυλαχθεί η πολιτιστική κληρονομιά την οποία φέρουν. Αν κινηθούμε προς αυτή την κατεύθυνση θα πετύχουμε τη βελτίωση

9 Σύμβαση Παρισιού UNESCO 1972 - Ν. 1126/81.

10 Σύμβαση Γρανάδας 1985 - Ν.2039/1992.

11 Σύμβαση Φλωρεντίας 2000 - Ν. 3827/2010. Νόμος 3827/2010 - ΦΕΚ 30/Α/25-2-2010

Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του Τοπίου. Με το νόμο αυτό κυρώνεται και έχει την ισχύ, που ορίζει το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Τοπίου, που υπεγράφη στη Φλωρεντία.

12 Νόμος 3378/2005, ΦΕΚ 203/Α/19-8-2005. Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προστασία της αρχαιολογικής κληρονομιάς (αναθεωρημένη). Με το νόμο αυτό κυρώνεται και έχει την ισχύ, που ορίζει το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία της αρχαιολογικής κληρονομιάς (αναθεωρημένη), που υπογράφηκε στη Βαλέττα στις 16 Ιανουαρίου 1992.

της τοπικής οικονομίας και την αποκέντρωση σε μια στιγμή που οι πόλεις ασφυκτιούν από τον υπερπληθυσμό.

Σήμερα, ο τουρισμός συνδέεται με την ανάπτυξη και την ενίσχυση της τοπικής οικονομίας. Σε αυτό μπορεί να συμβάλλει το κτιριακό απόθεμα σε μέρη με ιστορική και πολιτιστική αξία όπου υπάρχουν δυνατότητες ανάπτυξης. Με σεβασμό και με γνώμονα την προστασία του τόπου οι περιοχές αυτές μπορούν να αξιοποιηθούν ως εν δυνάμει αναπτυξιακοί πυρήνες, συμβάλλοντας στην ευημερία και την ανάπτυξη της περιοχής (Δημητσάντου-Κρεμέζη, 2016).

Η πολιτιστική κληρονομιά έχει ληφθεί υπόψη σε πολυάριθμα προγράμματα χρηματοδοτούμενα από την Ευρωπαϊκή Ένωση τα οποία διευκολύνουν τα κράτη-μέλη να αναλάβουν δράση για να αναζωογονήσουν την τοπική και εθνική κληρονομιά και να αυξήσουν τα επίπεδα τουρισμού στις συγκεκριμένες περιοχές (Pasikowska-Schnass, 2018).

Στον πίνακα που ακολουθεί αναφέρονται με χρονολογική σειρά οι σημαντικότερες παγκόσμιες θεσμοθετήσεις για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και την αειφόρο ανάπτυξη.

Διακηρύξεις	Φορέας	Χρονολογία
Χάρτα των Αθηνών	Διεθνές Συνέδριο Μοντέρνας Αρχιτεκτονικής (CIAM)	1933
Χάρτα της Βενετίας	ICOMOS	1964
Σύμβαση για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς (Παρίσι)	UNESCO	1972
Δημιουργία Καταλόγου Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς	UNESCO	1972
Διακήρυξη του Άμστερνταμ	ICOMOS	1975
Σύμβαση της Γρανάδας	Συμβούλιο της Ευρώπης	1985
Σύμβαση της Βαλέτας	Συμβούλιο της Ευρώπης	1992
Θέσπιση 17 Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης	ΟΗΕ	2015

Πίνακας 3. Παγκόσμιες θεσμοθετήσεις για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και για την αειφόρο ανάπτυξη
Ίδια επεξεργασία

2.4 Προγράμματα οικονομικής υποστήριξης που μπορούν να εφαρμοστούν σε αναβίωση οικισμού

Η πρώτη συντονισμένη από το κράτος προσπάθεια για αναβίωση οικισμών στην Ελλάδα πραγματοποιήθηκε το 1975 από τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού (ΕΟΤ). Στο πλαίσιο αυτό, επισκευάστηκαν και επαναχρησιμοποιήθηκαν, με τουριστικές χρήσεις, κτίρια των οικισμών: Βάθεια Μάνης, Βυζίτσα Πηλίου, Μεστά Χίου και Οία Σαντορίνης. Σε κάποιους επιπλέον οικισμούς έγιναν μεμονωμένες επισκευές κτιρίων. Τα κριτήρια με τα οποία επιλέχθηκαν οι οικισμοί που θα αναβίωναν μερικά χρόνια αργότερα, ήταν ο χαρακτηρισμός τους ως παραδοσιακών, η χωροταξική τους κατανομή, η χαρακτηριστική τοπική μορφολογία κ.ά. Το εγχείρημα αυτό, δυστυχώς αποτέλεσε μεμονωμένη δράση και δεν εντάχθηκε σε κάποια ευρύτερη αναπτυξιακή πολιτική που θα είχε ως αποτέλεσμα την αναζωογόνηση και τη βιωσιμότητα των οικισμών (Κιούσης, χ.χ.).

Σήμερα, όπως προέκυψε από την έρευνα, δεν εντοπίζονται εύκολα, προγράμματα που αφορούν συγκεκριμένα στην αναβίωση οικισμών στην Ελλάδα. Ωστόσο, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει θεσπίσει πολυάριθμα προγράμματα για την Αγροτική Ανάπτυξη (Rural Development Programs) αρκετά από τα οποία θα μπορούσαν να συμβάλουν σημαντικά στην αναβίωση οικισμών (Σερράος κ.α., 2019).

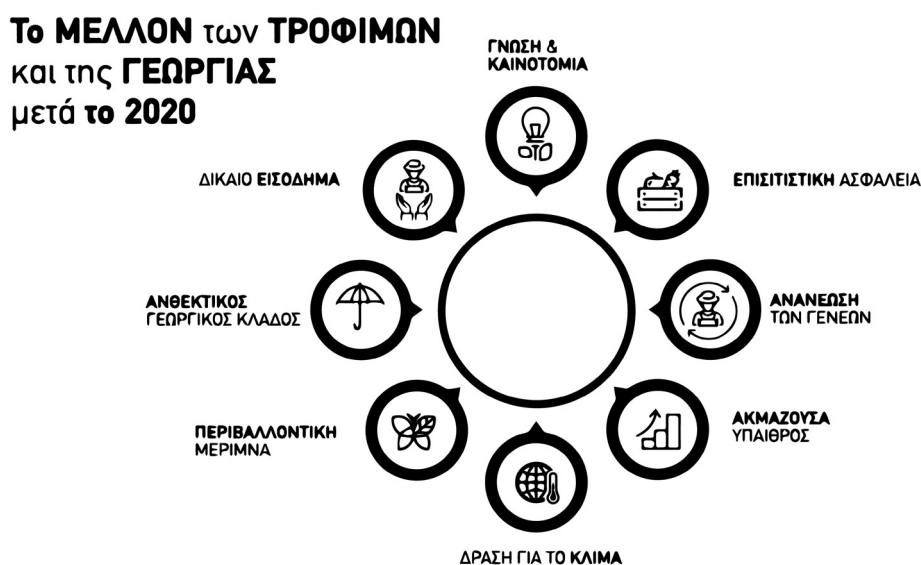
Τα επιμέρους εθνικά προγράμματα συντονίζονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και είναι συγχρηματοδοτούμενα από το Ευρωπαϊκό ταμείο και από εθνικούς πόρους. Γι' αυτό το λόγο, εγκρίνονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση που τα συγχρηματοδοτεί και γνωστοποιείται σε αυτή ο τρόπος διαχείρισής τους.

Στα προγράμματα αυτά, τονίζεται η ανάγκη για υποστήριξη, ενίσχυση ή/ και επανεκκίνηση των επιμέρους περιοχών που ανήκουν στον αγροτικό χώρο. Τα πολιτικά και θεσμικά εργαλεία που έχει θέσει η Ευρωπαϊκή Ένωση για το σκοπό αυτό έχουν τρεις στόχους: τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας στον τομέα της γεωργίας, τη βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων σε συνδυασμό με τη δράση για την κλιματική αλλαγή και τέλος, την ισορροπημένη ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών (Σερράος κ.α., 2019). Ο τελευταίος, ιδιαίτερα, είναι στενά συνδεδεμένος με το θέμα της αναβίωσης οικισμών καθώς η πράξη αυτή μπορεί να συντελέσει στην ομαλή οικονομική ανάπτυξη της περιοχής, να δημιουργήσει θέσεις εργασίας, να συμβάλει στην αποκέντρωση και να ενισχύσει και τους άλλους δύο στόχους που προαναφέρθηκαν.

Η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της αγροτικής ανάπτυξης στοχεύει στη βελτίωση

οικονομικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών θεμάτων των Ευρωπαϊκών αγροτικών περιοχών που καταλαμβάνουν περίπου το 57% του Ευρωπαϊκού εδάφους. Η πολιτική αυτή εφαρμόζεται σε διαστήματα επτά ετών και λειτουργεί σε εθνικό ή τοπικό επίπεδο. Τα επιμέρους προγράμματα είναι χρηματοδοτούμενα από το Ευρωπαϊκό Ταμείο, εθνικά-τοπικά ταμεία και από ιδιώτες. Το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) της Ελλάδας, που εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2015, περιλαμβάνει τις προτεραιότητες της Ελλάδας για την αξιοποίηση δημοσίων κονδυλίων που ανέρχονται στα 5,93 δισ. €, διαθέσιμα για την περίοδο 2014-2020 (European Commission, 2020).

Είναι κατανοητό ότι ο προσανατολισμός του προγράμματος ΠΑΑ θέτει σε προτεραιότητα την αποκατάσταση και ενίσχυση του αγροτικού τομέα, καθώς και την εξυγίανση του περιβαλλοντικού αποτυπώματός του. Πεδία δράσης του σχετίζονται με την ανάπτυξη των οικισμών επί αγροτικών περιοχών, την τεχνολογία, την επιχειρηματικότητα, τη βιο-οικονομία κ.α. (European Commission, 2020).

Εικόνα 12. Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ). Το μέλλον των τροφίμων και της γεωργίας μετά το 2020.

Το 2018 χαρακτηρίστηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση ως χρονιά αφιερωμένη στην Πολιτιστική Κληρονομιά. Στο πλαίσιο αυτό, οργανώθηκαν διαλέξεις και εργαστήρια σχετικά με την ευαισθητοποίηση των πολιτών σε θέματα που αφορούν την Πολιτιστική Κληρονομιά. Επίσης, δαπανήθηκε ποσό της τάξης των 8 εκατ. € για το Creative Europe Program καθώς και 100 εκατ. € για τη οικονομική συνεισφορά σε προγράμματα όπως το Erasmus+, το Europe for Citizens¹³,

¹³ Ο σκοπός του Europe for Citizens Programme είναι να συμβάλει στην κατανόηση, από πλευράς των πολιτών, της σημασίας της ενεργούς συμμετοχής σε θέματα που αφορούν την Ευρωπαϊκή Ένωση και την ομαλή διαβίωση σε αυτή.

το funds for urban, regional or rural development¹⁴ και το Horizon 2020¹⁵ τα οποία προάγουν και στηρίζουν την πολιτιστική κληρονομιά. Μαζί με άλλους εταίρους, όπως η UNESCO και το Συμβούλιο της Ευρώπης, η Ευρωπαϊκή Ένωση διεξάγει δέκα μακροπρόθεσμα προγράμματα που σχετίζονται με τη βιωσιμότητα, την πολιτιστική κληρονομιά, διαγενεακή αλληλεγγύη και τον τουρισμό (Pasikowska-Schnass, 2018).

Εικόνα 13. European Initiatives, μακροπρόθεσμα προγράμματα για τη βιωσιμότητα από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Μία ακόμη Πρωτοβουλία που αφορά την Ευρωπαϊκή Κοινότητα είναι τα προγράμματα INTERREG. Έχουν σχεδιαστεί με σκοπό να ενισχύσουν την κοινωνική και οικονομική συνοχή στην Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω διασυνοριακής, διεθνούς και διαπεριφερειακής συνεργασίας. Τα προγράμματα INTERREG χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ERDF) και συγχρηματοδοτούνται από εθνικούς συνεργάτες του προγράμματος. Παράλληλα, λειτουργεί το πρόγραμμα PROGRESDEC το οποίο ελέγχει κατά πόσο οι πολιτικές Ευρωπαϊκής Προοπτικής Χωροταξικής Ανάπτυξης (ESDP) έχουν εφαρμοστεί σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο ή/και πώς οι τοπικές αρχές έχουν αναλύσει και έχουν μετατρέψει σε πράξη τις οδηγίες που καθορίζονται από

14 Στόχος του funds for urban, regional or rural development είναι να ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα στον τομέα της γεωργίας, να προάγει τη βιωσιμότητα, την οικολογική συμπεριφορά και να βοηθήσει την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών.

15 Το Horizon 2020 είναι ένα από τα μεγαλύτερα ερευνητικά και καινοτόμα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωση με προϋπολογισμό που πλησιάζει τα 80 εκατ. € και διαρκεί 7 χρόνια (2014 to 2020).

τα ευρωπαϊκά έγγραφα. Ένας ακόμη σκοπός του συγκεκριμένου προγράμματος είναι η διάδοση ανταλλαγής εμπειριών και η δοκιμή νέων και κοινών μεθόδων και οργάνων για την εδαφική διαχείριση ώστε να εξασφαλίζεται η μέγιστη αποτελεσματικότητα.

Η Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων (ΤΑΠΤΟΚ) αποτελεί ένα ακόμη εργαλείο που λειτουργεί συμπληρωματικά στην υπόλοιπη αναπτυξιακή υποστήριξη της περιοχής της υπαίθρου. Στόχος της είναι η κινητοποίηση του τοπικού πληθυσμού και η καλλιέργεια εδαφικής συνοχής.

Πρόσφατα έγινε η εκκίνηση του σχεδιασμού της προγραμματικής περιόδου 2021-2027 με αφορμή το νέο Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης-ΕΣΠΑ 2021-2027 και τα λοιπά Προγράμματα. Στις 2 και 29 Μαΐου του 2018 ανακοινώθηκε πρόταση για το νέο Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο 2021-2027 (ΠΔΠ) της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η πρόταση για την Πολιτική Συνοχής αντίστοιχα. Στη νέα προγραμματική περίοδο δίνεται έμφαση στον καινοτόμο και έξυπνο οικονομικό μετασχηματισμό της Ευρώπης, στη μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και στην κινητικότητα και τις διασυνδέσεις (Σερράος κ.ά., 2019).

Βάσει όλων όσων προαναφέρθηκαν, φαίνεται ότι στην αναβίωση οικισμών μπορεί να συμβάλλει σημαντικά η βιωσιμότητα και η ολοκληρωμένη ανάπτυξη αστικών, αγροτικών και παράκτιων περιοχών χάρη σε τοπικές πρωτοβουλίες. Τα παραπάνω προγράμματα μπορούν να αποτελέσουν το υπόβαθρο και το υποστηρικτικό πλαίσιο ώστε να επανακατοικηθούν οικισμοί, να ακμάσει εκ νέου η οικονομία τους και να αποτελέσουν ανταγωνιστικούς πυρήνες επιχειρηματικότητας. Στις αγροτικές περιοχές, πρόκειται να γίνουν προσπάθειες ανάδειξης και αξιοποίησης των τοπικών λειτουργιών και δομών, των πολιτισμικών χαρακτηριστικών και των τοπίων της υπαίθρου (Σερράος κ.ά., 2019).

3. Παραδείγματα αναβίωσης οικισμών στην Ευρώπη

Στο παρόν κεφάλαιο επιχειρείται να εντοπιστεί η τρέχουσα κατάσταση όσον αφορά το θέμα της αναβίωσης οικισμών σε Ευρωπαϊκές χώρες ώστε να γίνει γνωστό το νομοθετικό πλαίσιο καθώς και οι πρακτικές που ακολουθούνται και να μελετηθεί κατά πόσο μπορούν αντίστοιχες πρακτικές να υιοθετηθούν και στην Ελλάδα. Για το σκοπό αυτό κρίνεται χρήσιμο να εξεταστεί η ύπαρξη κάποιου σχετικού ευρωπαϊκού ή εθνικού νομικού πλαισίου στις χώρες αυτές, πως αυτά τα δύο λειτουργούν μαζί καθώς και η εφαρμογή τους σε κάποιες μελέτες περίπτωσης.

3.1 Η τρέχουσα κατάσταση σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες σήμερα

Η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω των πολιτικών και των προγραμμάτων που εφαρμόζει κατά καιρούς ασκεί έντονη επιρροή στη λήψη των αποφάσεων από την κάθε χώρα σχετικά με την διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς και της αναβίωσης εγκαταλελειμμένων οικισμών.

Ωστόσο, η ελληνική νομοθεσία φαίνεται να είναι απαρχαιωμένη και να μην ακολουθεί την κοινή Ευρωπαϊκή πολιτική. Αναφέρεται κυρίως σε μεμονωμένα κτίσματα και δεν μεριμνά για το σύνολο. Εάν καταφέρει να εκσυγχρονιστεί και να συμβαδίσει με τις αντίστοιχες Ευρωπαϊκές τότε μπορεί και αυτή να βοηθήσει κατά πολύ στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και την ανάδειξη των οικισμών που τη φέρουν.

Τα τελευταία χρόνια, σε μία προσπάθεια ενδυνάμωσης των αγροτικών περιοχών και ανάπτυξης του τουρισμού, εντοπίζονται όλο και περισσότεροι εγκαταλελειμμένοι οικισμοί ή «οικισμοί-φαντάσματα» σε όλη τη Μεσόγειο. Οι αιτίες ποικίλουν με τις επικρατέστερες να είναι φυσικά φαινόμενα (σεισμοί, κατολισθήσεις κλπ) και η κακή οικονομική κατάσταση της περιοχής κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα, όπως και στην Ελλάδα. Τα αίτια αυτά είχαν ως αποτέλεσμα την εγκατάλειψη των συγκεκριμένων περιοχών από τους κατοίκους τους με συνέπεια τον πλήρη μαρασμό τους (Letón, 2019).

Η εγκατάλειψη αυτή επηρεάζει έντονα την Ισπανία απαιτεί στρατηγικές βιωσιμότητας, εδαφική συνοχή και μοντέλα δράσης. Γι' αυτό το λόγο, το 2019 ψηφίστηκαν από το Υπουργικό Συμβούλιο 70 μέτρα που εμπλέκουν όλα τα Υπουργεία για την αντιμετώπιση της εγκατάλειψης και της γήρανσης μεγάλου μέρους της Ισπανίας (Marcos and Cué, 2019).

Στην Ισπανία, η “Agenda Urbana Española” είναι υπεύθυνη για το στρατηγικό σχεδιασμό και για τη βιώσιμη αστική πολιτική. Οι αυτόνομες κοινότητες έχουν έντονη νομική εξουσία και είναι αυτές που έχουν την ευθύνη για να ακολουθήσουν και να εξελίξουν το βασικό νομικό πλαίσιο που έχει θεσπίσει το κράτος για τη χρήση γης και το σχεδιασμό. Το Ministerio de Cultura y Deporte (Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού) έχει την ευθύνη για τη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς σε εθνικό επίπεδο. Ωστόσο, έχει σημειωθεί ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ασκήσει έντονη επιρροή στις πολιτικές που ακολουθούνται μέσω των χρηματοδοτούμενων προγραμμάτων της. Στην Ιταλία το νομικό σύστημα που σχετίζεται με τη διατήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς χωρίζει αυτές τους οικισμούς σε δύο κατηγορίες, σε αυτούς που αξίζει να γίνουν προσπάθειες για την προστασία τους και σε αυτούς που δεν συντρέχει λόγος να γίνουν. Η διάκριση αυτή γίνεται βάσει κριτηρίων όπως

η ύπαρξη έντονων στοιχείων παράδοσης και πολιτισμού και οι προοπτικές ανάπτυξης. Το κύριο νομικό πλαίσιο για το σχεδιασμό της δράσης για την προστασία καθορίζεται από τον Εθνικό νόμο σχεδιασμού (National Planning Law), ο οποίος θεσπίστηκε το 1942 και τροποποιήθηκε το 1967, ώστε να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στη διατήρηση των «ιστορικών κέντρων». Επιπλέον, η νομοθεσία (1978) καθορίζει ποιες άδειες οικοδόμησης και σχέδια απαιτούνται ώστε να υπάρξει επανάχρηση εγκαταλελειμμένων κτιρίων και περιοχών (Veldraus κ.ά., 2019).

Όπως σημειώθηκε από τα παραπάνω, φαίνεται ότι στην Ισπανία και την Ιταλία υπάρχει μια συντονισμένη πολιτική σχετικά με τους εγκαταλελειμμένους οικισμούς. Υπάρχει συνεργασία Υπουργείων και άλλων φορέων με σκοπό να αντιμετωπιστεί συστηματικά η εγκατάλειψη. Ωστόσο, στην Ελλάδα δεν συμβαίνει κάτι τέτοιο, πέρα από τις μεμονωμένες περιπτώσεις στην αναβίωση των οποίων βοήθησε ο ΕΟΤ δεν υπήρξε κάποια άλλη στρατηγική αναβίωσης και επανακατοίκηση των εγκαταλελειμμένων οικισμών.

Μετά το 2008 και τις φανερές συνέπειες της οικονομικής κρίσης παρατηρείται μια έντονη στροφή προς την πώληση εγκαταλελειμμένων οικισμών στην Ισπανία και την Ιταλία. Συγκεκριμένα, στην Ισπανία πωλείται (κυρίως σε ιδιώτες) μεγάλος αριθμός εκ των 3.000 εγκαταλελειμμένων χωριών που υπάρχουν στη χώρα. Η ζήτηση είναι πλέον αρκετά μεγάλη και αυτό αποδεικνύεται από τη διαρκή αύξηση των τιμών κατά 5-10% ανά έτος (Letón, 2019).

Είναι γεγονός ότι η αστικοποίηση προκάλεσε έντονη εγκατάλειψη των αγροτικών κέντρων σε όλη την Ευρώπη. Ωστόσο, οι οικισμοί αυτοί δεν παύουν να έχουν ιστορική και πολιτιστική αξία, γι' αυτό και τα τελευταία χρόνια φαίνεται να υπάρχουν παραδείγματα αναβίωσης στην Ισπανία και την Ιταλία. Ποια είναι, όμως, η σχέση που επιδιώκεται με το παρελθόν; Μπορεί η αναβίωση να συνδυάσει τα διαφορετικά επίπεδα ιστορίας και να προτείνει μια πιο σύγχρονη ανάγνωση του παλίμψηστου; Κατά πόσο αυτό αποτυπώνεται στην νομοθεσία και στις στρατηγικές διαχείρισης, ώστε να είναι εφικτό να εφαρμοστεί; Για να μπορέσουμε να εξερευνήσουμε αυτά τα ερωτήματα θα μελετήσουμε συγκεκριμένα παραδείγματα αναβίωσης οικισμών μέσα από το πρίσμα των στρατηγικών διαχείρισης τους.

3.2 Το παράδειγμα του Guadix

Το Guadix βρίσκεται στην ευρύτερη περιοχή της Γρανάδας στην Ανδαλουσία και απέχει 59 χιλιόμετρα από αυτή. Το κλίμα της περιοχής επηρεάζεται από την τοπογραφία καθώς βρίσκεται στα 1.000μ. υψόμετρο, κοντά στην οροσειρά της Sierra Nevada. Στο παρελθόν, η γεωργία αποτέλεσε την κύρια πηγή εισόδων και συμπληρωματικές δραστηριότητες αποτέλεσαν η αγγειοπλαστική, η καλαθοποιία και οι μεταλλευτικές βιομηχανίες (Plan General De Ordenación Urbana De Guadix, 2002).

Εικόνα 14. Περιοχή του Guadix
Ίδια επεξεργασία

Εικόνα 15. Guadix

Εικόνα 16. Guadix, barrio de las cuervas

Η περιοχή του Guadix θεωρείται από τους παλαιότερους οικισμούς της Ιβηρικής χερσονήσου καθώς έχουν ανακαλυφθεί στην περιοχή ίχνη του Νεάντερταλ από την Εποχή του Χαλκού και την Παλαιολιθική εποχή. Στην περιοχή εντοπίζεται ο μεγαλύτερος αριθμός κατοικημένων σπηλαίων στην Ιβηρική χερσόνησο με τις πρώτες γραπτές αναφορές για αυτά να εμφανίζονται το 1498. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχουν πάνω από 1.300 σπήλαια-κατοικίες οργανωμένα σε υποπεριοχές-γειτονιές (τις Quatro Veredas, Barranco Armero, Fuente Mejia και Ermita Nueva) (Plan General De Ordenación Urbana De Guadix, 2002).

Οι κατοικίες-σπηλαία αποτελούν οργανικές δομές εύκολα επεκτάσιμες εάν αυτό κριθεί απαραίτητο από την κάθε οικογένεια και τις ανάγκες της. Οι τυπολογίες ποικίλουν με κυρίαρχες δύο υποκατηγορίες· την περίπτωση που α) τα δωμάτια σκάπτονται σε σειρά, κατά μήκος της όψης και που β) οι κατοικίες αναπτύσσονται προς το εσωτερικό του σπηλαίου και τα δωμάτια διατάσσονται κατά μήκος του άξονα της εισόδου. Στη δεύτερη διάταξη, στις περισσότερες περιπτώσεις, μια ομάδα σπηλαίων οργανώνεται γύρω από ένα εσωτερικό, κοινόχρηστο αίθριο, το οποίο παίρνει το ρόλο του κοινόχρηστου χώρου ανάμεσα στις οικογένειες των γειτονικών κατοικιών και βοηθάει στον ηλιασμό και αερισμό της κατοικίας.

Το πρότυπο κατοικίας-σπηλαίου παρουσιάζεται με τοιχοποιία μόνο στην όψη και διαθέτει μία χαρακτηριστική ασβεστωμένη καμινάδα. Χάρη στην υπόσκαφη δομή του μπορεί να διατηρεί σταθερή θερμοκρασία όλο το χρόνο (18-20°C) και με αυτό τον τρόπο διαμορφώνει πολύ ευχάριστες συνθήκες διαβίωσης (Plan General De Ordenacion Urbana De Guadix, 2002).

Μετά τον 18ο αιώνα άρχισε η σταδιακή υποβάθμιση των συνθηκών ζωής στον οικισμό με επακόλουθο την πλήρη εγκατάλειψή του μέχρι τον 20ο αιώνα. Από τη δεκαετία του '90 ξεκίνησαν κάποιες διαδικασίες για την αναβίωση του οικισμού από τις τοπικές αρχές. Το 1992 χρηματοδοτήθηκε πρόγραμμα της περιφερειακής κυβέρνησης της Ανδαλουσίας το οποίο βοήθησε να εκκινήσουν οι διαδικασίες αποκατάστασης 140 σπηλαίων. Ως οικονομική βοήθεια αξιοποιήθηκαν, επίσης, προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης χρηματοδοτούμενα από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η αναβίωση του οικισμού Guadix αποτελεί μια σημαντική προσπάθεια για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής καθώς αναδεικνύει αρκετά μνημεία και με αυτό τον τρόπο προσελκύει όλο και περισσότερους επισκέπτες. Ωστόσο, η εμμονή στο παρελθόν και η πιστή μορφολογική αναπαραγωγή του πιθανόν να μην επαρκεί για την επίτευξη της ουσιαστικής αναβίωσης του οικισμού.

Το συγκεκριμένο παράδειγμα φαίνεται να παρουσιάζει σημαντικές ομοιότητες με την τυπολογία των κτισμάτων στην Οία της Σαντορίνης η οποία είναι χαρακτηρισμένος παραδοσιακός οικισμός. Και στις δύο περιπτώσεις εντοπίζεται η προσκόλληση στο παλιό και η μίμησή του για τουριστικούς σκοπούς. Ωστόσο, από τη μία το Guadix φαίνεται να είναι πιο επιτυχημένο επειδή κατάφερε να διατηρήσει μια ισορροπία και να μην περάσει στο άκρο του υπερτουρισμού, από την άλλη η Οία από τα όρια της εγκατάλειψης όπου βρισκόταν μετά τον σεισμό του 1956, αποτελεί πλέον έναν από τους πιο τουριστικούς προορισμούς στον κόσμο. Το γεγονός ότι το Guadix δεν έφτασε τα όρια του υπερτουρισμού όπως η Οία οφείλεται στην οργανωμένη και συντονισμένη προσπάθεια και την

ύπαρξη στρατηγικής διαχείρισης της περιοχής με σκοπό την αναβίωσή της. Αυτό δεν συνέβη ποτέ στην περίπτωση της Οίας όπου δεν υπήρξε κάποιο στοχευμένο σχέδιο ή στρατηγική με συνέπεια την υπερεκμετάλλευση των ακινήτων με μόνο σκοπό τον τουρισμό και αυτό μέσα από μεμονωμένες μελέτες από ιδιώτες, πολλές φορές με αμφίβολα αποτελέσματα.

Εικόνα 17. Οία, Σαντορίνη

3.3 Το παράδειγμα του Sassi di Matera

Η Matera βρίσκεται στην περιοχή Basilicata της Ιταλίας και είναι γνωστή για τα Sassi. Η λέξη Sassi σημαίνει βράχια που στην συγκεκριμένη περίπτωση διαμορφώνουν το τοπίο του Sassi di Matera το οποίο αποτελείται από τις δύο συνοικίες Sasso Caveoso και Sasso Barisano. Το Sassi di Matera προέρχεται από ένα προϊστορικό τρωγλοδυτικό οικισμό που φαίνεται να ήταν ένας από τους πρώτους ανθρώπινους οικισμούς στην Ιταλία.

Εικόνα 18. Η περιοχή του Sassi di Matera
Ίδια επεξεργασία

Το 1952 η περιοχή εκκενώθηκε υπό την απειλή της ελονοσίας καθώς οι συνθήκες διαβίωσης κρίθηκαν ανθυγιεινές. Μέχρι το τέλος της δεκαετίας του '80 το Sassi di Matera θεωρούνταν υποβαθμισμένη περιοχή. Ωστόσο, το 1986, μετά από κινητοποίηση των κατοίκων της ευρύτερης περιοχής έγινε το πρώτο βήμα για την αναβίωση του οικισμού. Η αναβίωση αυτή στόχευε στην πολιτιστική αναβάθμιση του ιστορικού κέντρου και στην αποκατάσταση των εμπορικών και οικιστικών λειτουργιών. Στην επίτευξη αυτού καίριο ρόλο διαδραμάτισε η συνεργασία δημόσιων και ιδιωτικών φορέων.

Στο εγχείρημα σημαντικός ήταν και ο ρόλος των Παγκόσμιων φορέων. Το 1993 η UNESCO συμπεριέλαβε το Sassi στον κατάλογο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς γεγονός που έκανε την περιοχή γνωστή στο ευρύ κοινό και αύξησε κατά πολύ τον τουρισμό, προσέδωσε προστιθέμενη αξία και αποτέλεσε έναν σύμμαχο στην διαδικασία διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς του οικισμού.

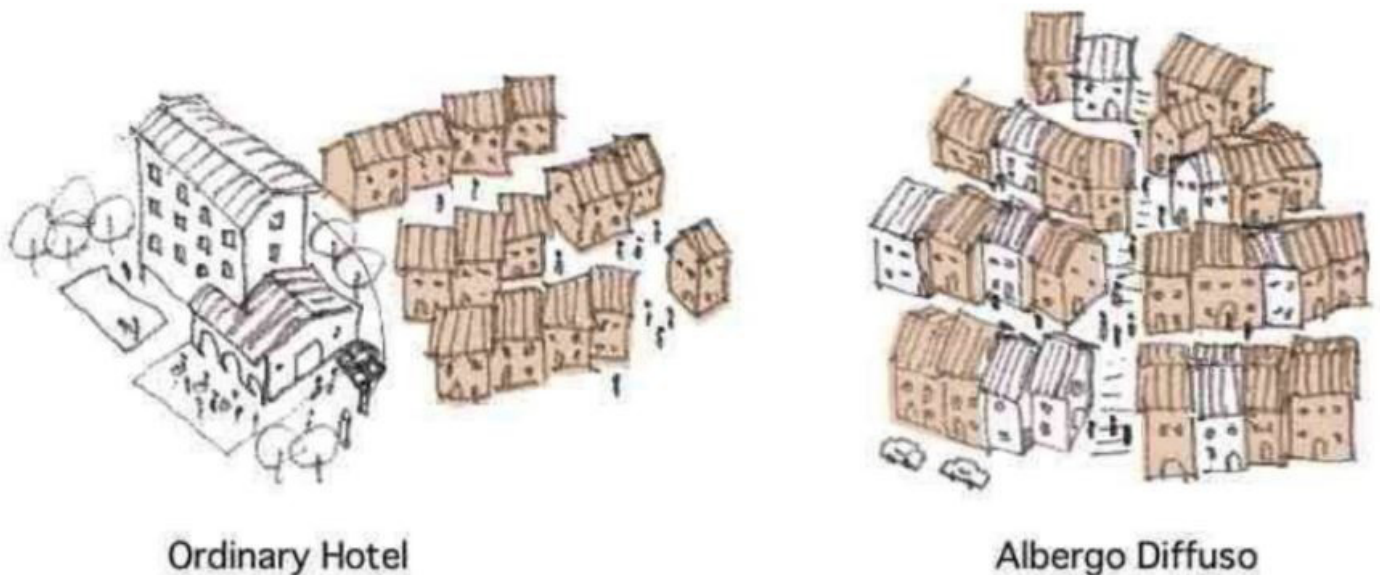
Η συγκεκριμένη προσέγγιση αναβίωσης οικισμού φαίνεται να είναι αρκετά καλά οργανωμένη καθώς έγινε προσπάθεια ένταξής της τον κατάλογο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO, γεγονός που επιτεύχθηκε και μπορεί να συντελέσει στη διαφύλαξη και ανάδειξη του πολιτιστικού αποθέματος της περιοχής. Ωστόσο, όπως και στην περίπτωση του Guadix παρατηρείται μία, λιγότερο έντονη σε αυτή την περίπτωση, εμμονή στο παρελθόν και μίμησή του.

Εικόνα 19. Sassi di Matera

3.4 Το παράδειγμα του Santo Stefano di Sessanio (Albergo Diffuso)

Στην Ιταλία, τη δεκαετία του '80 εμφανίστηκε η ιδέα του Albergo Diffuso. Πρόκειται για ένα μέσο που έχει σκοπό να βοηθήσει στην αναβίωση οικισμών και στην αύξηση του τουρισμού σε αυτούς. Σημαίνει «διασκορπισμένο ξενοδοχείο» και αυτό γιατί προτείνει μια διαφορετική προσέγγιση του ξενοδοχείου, όχι ως μεμονωμένου κτιρίου αλλά ως μέρους ολόκληρου του χωριού. Η πρωτότυπη ιδέα ανήκει στον Giancarlo Dall'Ara και από τότε έχει εφαρμοστεί σε περισσότερες από 40 περιπτώσεις οικισμών στην Ιταλία. Η συγκεκριμένη στρατηγική φάνηκε να εμπνέει και άλλες χώρες όπως η Κροατία και η Ελβετία (Reviving Italy's ghost towns with an unusual hotel - BBC News, 2018).

Εικόνα 20. Albergo Diffuso

Η ιδέα του Albergo Diffuso πιθανόν να αποτελεί προάγγελο του Airbnb το οποίο είναι μία αντίστοιχη διαχείριση μεμονωμένων κατοικιών ως καταλυμάτων. Θα μπορούσε να πει κανείς ότι οι οικισμοί στους οποίους εφαρμόζεται το Albergo Diffuso δεν διαφέρουν πολύ από το κέντρο της Αθήνας. Και στις δύο περιπτώσεις δεν μπορεί να παρατηρήσει κανείς την αλλαγή ως προς τη ανάπτυξη του τουρισμού, αλλά αυτή βρίσκεται εκεί.

Ένας από τους Ιταλικούς οικισμούς που εφάρμοσε το Albergo Diffuso είναι το Santo Stefano di Sessanio. Το χωριό χρονολογείται από τη Μεσαιωνική εποχή αλλά αργότερα εγκαταλείφθηκε λόγω του χαμηλού οικονομικού επιπέδου της περιοχής. Πριν από 22 χρόνια, μία πρωτοβουλία επένδυσης σε αυτό τον οικισμό με τη μορφή ξενοδοχειακής επιχείρησης έθεσε σε εφαρμογή την ιδέα του

Εικόνα 21. Ιταλικοί οικισμοί στους οποίους έχει εφαρμοστεί η στρατηγική αναβίωσης “Albergo Difusso”.

Albergo Diffuso. Το στοίχημα ήταν να αναβιώσει ο οικισμός τόσο με τη εγκατάσταση ανθρώπων από γειτονικές περιοχές όσο και μέσω του τουρισμού χωρίς να αλλοιωθεί ο πολιτιστικός και παραδοσιακός χαρακτήρας της περιοχής (Reviving Italy's ghost towns with an unusual hotel - BBC News, 2018).

Τα κτίρια μπορεί να μοιάζουν εκ πρώτης όψευς ερημωμένα αλλά στο εσωτερικό τους βρίσκονται αυτόνομα ξενοδοχειακά μέρη-δωμάτια διασκορπισμένα σε όλο τον οικισμό. Τα 21 μέρη του ξενοδοχείου αυτού δεν γίνονται εύκολα αντιληπτά αν κάποιος δε γνωρίζει την ύπαρξή τους διότι οι ιδιοκτήτες δεν ήθελαν να αλλοιώσουν την ταυτότητα του μέρους.

*Εικόνα 22. Η περιοχή του Santo Stefano di Sessanio
Ίδια επεξεργασία*

Η διαδικασία της αναβίωσης διήρκησε περίπου πέντε χρόνια και το κεφάλαιο που δαπανήθηκε ήταν αρκετά υψηλό. Ωστόσο, φαίνεται ότι άξιζε ο κόπος και η δαπάνη, καθώς ενισχύθηκε κατά πολύ η τοπική οικονομία μέσω δημιουργίας τοπικών επιχειρήσεων. Το κόστος διαμονής στην περιοχή είναι αρκετά αυξημένο και μπορεί να φτάσει μέχρι και τα 400€/νύκτα.

Εικόνα 23. Santo Stefano di Sessanio

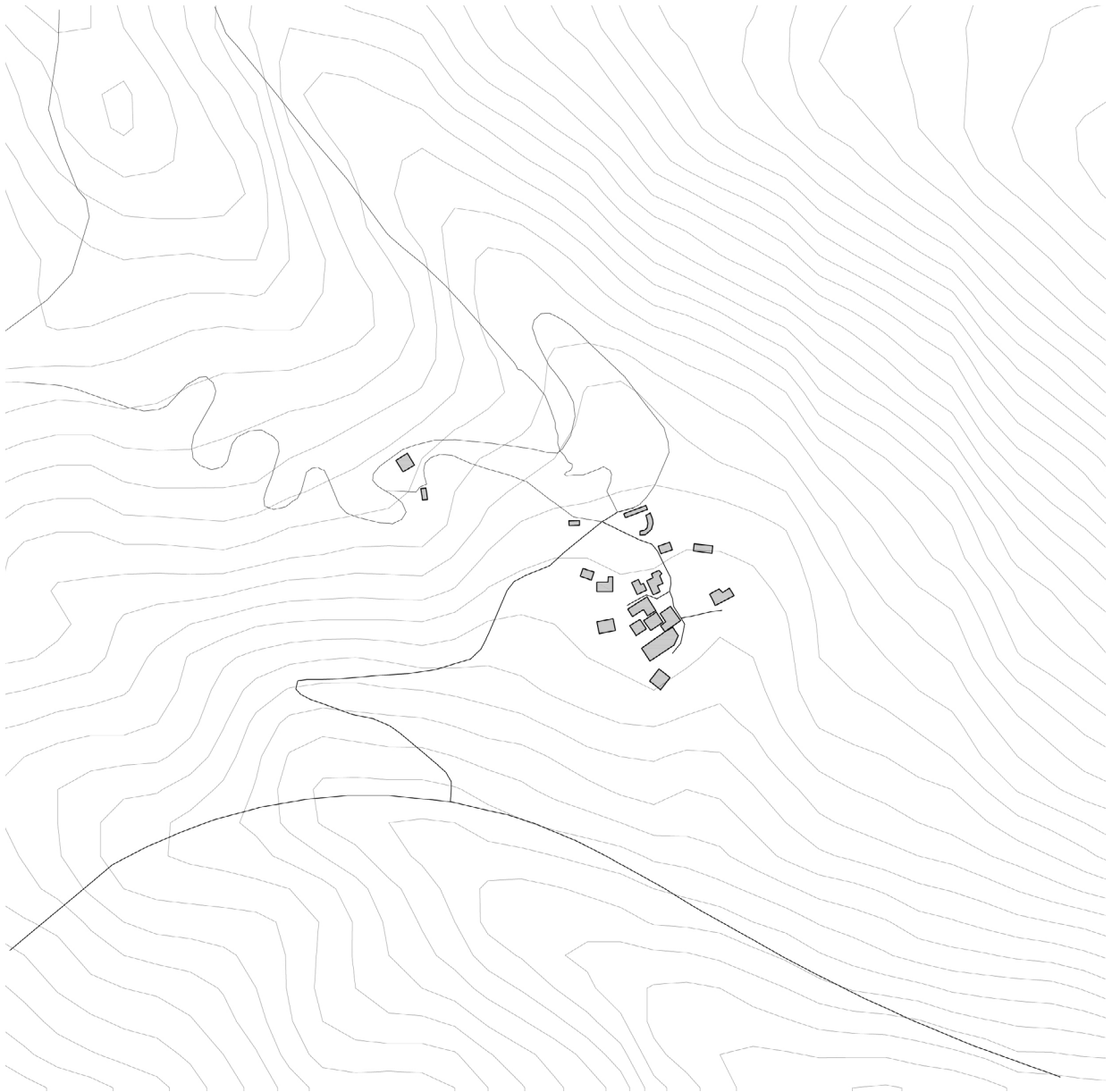
Η αναβίωση του συγκεκριμένου οικισμού φαίνεται να έχει αρκετά δυνατά σημεία καθώς βασίζεται στη πρακτική του Albergo Diffuso η οποία εμπεριέχει το σχεδιασμό και τη στρατηγική. Επιπλέον, φαίνεται να ενισχύει κατά πολύ την τοπική οικονομία και να αναδεικνύει τον πολιτιστικό χαρακτήρα του οικισμού.

Στην Ελλάδα, ανάλογη προσέγγιση ήταν και αυτή της αναβίωσης του οικισμού της Βάθειας στη Μάνη όπου επιχειρήθηκε να δημιουργηθούν περισσότερα τουριστικά καταλύματα και να αναδειχθούν τα πυργόσπιτα της περιοχής. Ωστόσο, η περίπτωση αυτή δεν ήταν μέρος μιας συντονισμένης πολιτικής, όπως το Albergo Diffuso, και ενώ κατάφερε να προσελκύσει τουρισμό για κάποια χρόνια, πλέον οι πύργοι δεν έχουν την κατάλληλη συντήρηση με αποτέλεσμα το εκ νέου σκηνικό εγκατάλειψης.

Εικόνα 24. Βάθεια, Λακωνίας

3.5 Το παράδειγμα του Lacabe

*Εικόνα 25. Η περιοχή του Lacabe
Ίδια επεξεργασία*

Το Lacabe είναι ένας ισπανικός οικισμός που βρίσκεται στην πεδιάδα της Arce-Artzibar στην Navarra. Το 1980 μια ομάδα ατόμων που έμεναν κοντά στην περιοχή βρήκε το συγκεκριμένο εγκαταλελειμμένο οικισμό εντελώς τυχαία. Τα κτίρια ήταν πλήρως εγκαταλελειμμένα και ερειπωμένα καθώς η περιοχή σταμάτησε να κατοικείται από τη δεκαετία του '50 και του '60, περίοδος η οποία σηματοδοτήθηκε από τη γενική εγκατάλειψη οικισμών στη βόρεια Ισπανία. Οι άνθρωποι που τον ανακάλυψαν είχαν την ιδέα να επιχειρήσουν να ξαναδώσουν ζωή στον οικισμό και να το διαμορφώσουν εξ αρχής με δική τους πρωτοβουλία και προσωπική προσπάθεια. Η ιδέα μπορεί να φαινόταν ουτοπική αλλά όντως επιχειρήθηκε και πλέον ο οικισμός κατοικείται από λίγα άτομα που λειτουργούν με αυτονομία,

καλλιεργούν τη γη, παράγουν τα τρόφιμα που καταναλώνουν και ανακατασκευάζουν τις κατοικίες και τα κτίρια που χρησιμοποιούν. Γίνονται, επίσης, στοχευμένες προσπάθειες να υπάρχει ενεργειακή αυτονομία (Medieval Spanish ghost town becomes self-sufficient ecovillage, 2011).

Στο συγκεκριμένο παράδειγμα, ενώ παρατηρείται συστηματική προσωπική προσπάθεια και θέληση να αναβιώσει ο οικισμός, η πολιτεία δεν έχει μεριμνήσει ώστε να υποστηρίξει αυτές τις πρωτοβουλίες και να τις βοηθήσει να εξελιχθούν. Η προσπάθεια που καταβάλλεται από τους κατοίκους είναι αρκετά μεγάλη αλλά ίσως δεν επαρκεί από μόνη της για μια πραγματική και ουσιαστική αναβίωση του οικισμού. Λείπουν στοιχεία όπως η οικονομική υποστήριξη ενός τέτοιου εγχειρήματος από το κράτος αλλά και ο σχεδιασμός για οργανωμένη διαβίωση που μπορεί να είναι βιώσιμη και να μπορεί να αποφέρει κέρδος τόσο στους κατοίκους όσο και στην πολιτεία.

Εικόνα 26. Η περιοχή του Lakabe

Συμπεράσματα-Συζήτηση

Από την παρούσα έρευνα αρχικά, διαφαίνεται ότι ο όρος του παραδοσιακού οικισμού κατέχει πολύ σημαντικό ρόλο στην Ελλάδα, με νομική βαρύτητα και συνεπάγεται ειδική μεταχείριση. Για τους χαρακτηρισμούς των παραδοσιακών οικισμών ισχύει ότι σε περίπτωση που μελλοντικά κριθεί ότι ο χαρακτηρισμός δεν έπρεπε να γίνει, η απόφαση του χαρακτηρισμού δεν μπορεί να ανακληθεί επειδή απαγορεύεται από το Σύνταγμα. Τα τελευταία χρόνια δεν γίνονται χαρακτηρισμοί παραδοσιακών οικισμών πιθανόν λόγω μειωμένων κινήτρων από πλευράς των αιτούντων, καθυστέρησης της διαδικασίας ή/και αδιαφορίας.

Ειδικότερα, κατά τη διάρκεια του χαρακτηρισμού, μπορεί η διαδικασία να καθυστερήσει εξαιτίας πολλών παραγόντων που αφορούν στους φορείς οι οποίοι είναι αρμόδιοι για τον χαρακτηρισμό (Υπουργείο, Συμβούλιο Αρχιτεκτονικής κλπ). Μπορεί, επίσης, να μη χαρακτηρίζονται πλέον οικισμοί επειδή για όσους αυτό θεωρούνταν απαραίτητο έχει πραγματοποιηθεί ήδη. Στην Ελλάδα εφαρμόστηκε, στην αρχή τουλάχιστον, μία συντονισμένη και μαζική προσπάθεια καταγραφής και χαρακτηρισμού οικισμών.

Η κήρυξη ενός οικισμού, όπως είναι λογικό, θα βοηθήσει σίγουρα να αναδειχθεί και να γίνει αντιληπτό ότι αυτός αποτελεί μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας αλλά για να επανακατοικηθεί και να αποκτήσει ξανά ζωή πρέπει να πληρούνται και κάποιες άλλες προϋποθέσεις.

Στις προϋποθέσεις αυτές συγκαταλέγονται αναπτυξιακές πολιτικές, δράσεις για το κλίμα και την ομαλή συμβίωση του ανθρώπου με τη φύση, βελτίωση οδικών δικτύων για καλύτερη πρόσβαση, ενίσχυση των συγκοινωνιών αλλά και η ενίσχυση του τουρισμού, που μπορεί να αποφέρει μεγάλα οικονομικά οφέλη στην περιοχή, όμως με όρους ώστε να μην τη βλάπτει. Ασφαλιστική δικλείδα μπορούν να αποτελέσουν δράσεις και Παγκόσμια προγράμματα όπως οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης που έχει θεσπίσει ο ΟΗΕ καθώς και αναπτυξιακά προγράμματα που αφορούν τις αγροτικές περιοχές με συγκεκριμένα κριτήρια και προϋποθέσεις υγιούς ανάπτυξης, διαφύλαξης της πολιτισμικής κληρονομιάς, σεβασμού στο περιβάλλον και ομαλής συμβίωσης του παλαιού με το νέο.

Όπως φαίνεται από την ελληνική νομοθεσία, στο παρελθόν υπήρχε έντονη προσκόλληση στα μορφολογικά χαρακτηριστικά και έντονο ενδιαφέρον για τη διατήρηση των κτισμάτων όπως ακριβώς ήταν. Τα τελευταία χρόνια, αυτό έχει αλλάξει, τουλάχιστον σε ευρωπαϊκό επίπεδο όπου υπάρχει πιο ολιστική αντιμετώπιση του θέματος της διατήρησης και διαφύλαξης της πολιτιστικής κληρονομιάς με

γνώμονα κυρίως τη βιωσιμότητα και την αειφόρο ανάπτυξη.

Συμπεραίνεται, επίσης, ότι υπάρχει επαρκές πλαίσιο και μέριμνα στις νομοθεσίες σχετικά με τη διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς τόσο σε Ευρωπαϊκό όσο και σε Παγκόσμιο επίπεδο. Τουλάχιστον σε επίπεδο διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς και της βιωσιμότητας, υπερισχύει η συντονισμένη προσπάθεια σε Ευρωπαϊκό και Παγκόσμιο επίπεδο έναντι της κρατικής.

Πιο συγκεκριμένα, τα τελευταία χρόνια, ίσως λόγω των οικονομικών παροχών της Ευρώπης προς τα κράτη-μέλη της, η διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς πέρασε από το κράτος σε Ευρωπαϊκούς φορείς. Τα Ευρωπαϊκά προγράμματα που υπάρχουν, παρόλο που είναι απαιτητικά και πολύπλοκα, απαιτούν πολύ συγκεκριμένες διαδικασίες για να εφαρμοστούν και να ολοκληρωθούν ενώ η ελληνική νομοθεσία περιπλέκει αυτές τις διαδικασίες. Γι' αυτό το λόγο οι φορείς που αναλαμβάνουν την υλοποίηση και χρηματοδότηση αυτών των προγραμμάτων δεν αντιμετωπίζουν θετικά το καθεστώς προστασίας των οικισμών στην Ελλάδα γιατί είναι μια εξαιρετικά σύνθετη και χρονοβόρα γραφειοκρατική διαδικασία.

Η ελληνική νομοθεσία, τελικά, μοιάζει να μη συμβάλει ουσιαστικά στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και στην ανάδειξή της μέσω της αναβίωσης εγκαταλελειμμένων οικισμών. Μπορεί, όμως, να συμβάλει αν εκσυγχρονιστεί ώστε να συμβαδίζει με τις ανάγκες της εποχής αλλά και με τις αντίστοιχες Ευρωπαϊκές νομοθεσίες. Με αυτό τον τρόπο οι εμπειρίες και η σοφία χρόνων σχετικά με την πολιτιστική κληρονομιά, την ταυτότητα και τις παραδόσεις θα μετουσιωθούν σε νομοθεσίες που θα τις διατηρήσουν για τις επόμενες γενεές.

Οι πολιτικές και τα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αφορούν την βιώσιμη ανάπτυξη και την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών είναι χρήσιμο να μελετηθούν και να αποτελέσουν την αφετηρία για μετατροπές στην νομοθεσία που αφορά την αναβίωση οικισμών και στην Ελλάδα. Να δημιουργηθούν οι κατάλληλες προϋποθέσεις από πλευράς του κράτους ώστε να μπορέσει να θέσει σε εφαρμογή την αναβίωση βάσει των κανόνων που θέτει η Ευρωπαϊκή Ένωση και με αυτό τον τρόπο να υπάρξει κοινή πολιτική και κοινό νομικό πλαίσιο μεταξύ Ελλάδας και Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό πιθανόν να διευκολύνει και να επιταχύνει τη χρηματοδότηση αλλά και όλη τη διαδικασία της αναβίωσης και με αυτό τον τρόπο να δημιουργηθούν επιπλέον κίνητρα για τη διατήρηση και επανακατοίκηση αυτών των περιοχών.

Τέλος, φαίνεται πως είναι πλέον επιτακτική η ανάγκη για περαιτέρω εξέλιξη των αρχιτεκτονικών

ζητημάτων που εγείρονται με αφορμή την αναβίωση, καθώς είναι σημαντικό να υπάρχει σύνδεση με το σήμερα. Ποιο νομοθετικό πλαίσιο θα ενθάρρυνε τη σύγχρονη ματιά στην αναβίωση οικισμών μέσω μορφολογικών μετασχηματισμών που σέβονται παράλληλα το παρελθόν και τη μνήμη;

Βιβλιογραφία

1η Επιστημονική Συνάντηση συνΕργασίας (2014). «ΜΕΛΕΤΕΣ ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΔΟΜΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ». ΠΟΡΙΣΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ «Πόρισμα της Ναυπάκτου για τη δόμηση σε Μικρούς Οικισμούς», Ναύπακτος.

Αραβαντινός, Α. Ι. (2007). *Πολεοδομικός Σχεδιασμός. Για μια Βιώσιμη Ανάπτυξη του Αστικού Χώρου* (Β' εκδ. αναθεωρημένη). Αθήνα: Εκδόσεις Συμμετρία.

Britannica (2020). *Encyclopædia Britannica*. [online] September 01, 2020. Διαθέσιμο στο: <https://www.britannica.com/topic/UNESCO> [Ανακτήθηκε στις 13/01/2021].

Δημητσάντου – Κρεμέζη, Κ. (2016). Η σημασία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής για την ταυτότητα και την ανάπτυξη ενός τόπου. *Πρακτικά Ημερίδας Ελληνικής Εταιρίας Περιβάλλοντος και Πολιτισμού – Συμβούλιο Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς*, [online] Σίφνος 13 Απριλίου (σσ. 1-8). Διαθέσιμο στο: <http://www.ellet.gr/imerides2016/sifnos> [Ανακτήθηκε στις 22/11/2020].

Δοξιάδης, Κ. Α. (1968). «*Ekistics: An Introduction to the Science of Human Settlements*». Λονδίνο: Εκδόσεις Hutchinson.

European Commission. *Ενημερωτικό δελτίο σχετικά με το πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης της Ελλάδας 2014-2020*. [online] Διαθέσιμο στο: <https://www.espa.gr/el/Pages/staticAgrotikiAnaptyxi.aspx> [Ανακτήθηκε στις 22/11/2020].

ΕΧ.ΡΟΑUS, (2013). *Πακέτο Εργασίας 3 – Διασυνοριακή Βιώσιμη Διαχείριση των Μνημείων UNESCO της Αδριατικής, υπό τον συντονισμό του Κέντρου Συντήρησης και Αρχαιολογίας του Μαυροβουνίου*.

ICOMOS Mexico, (1982). *Tlaxcala Declaration on the Revitalization of Small Settlements*.

ICOMOS, "The Venice Charter-1964", 2nd International Congress of Architects and Technicians of Historic Monuments, Venice.

Imperatives, S. (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our common future*.

Καραδήμου, Α. (2018). *Η προστασία των χωρών και των ακίνητων μνημείων στα ευρωπαϊκά και διεθνή κείμενα προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς*. [online] Διαθέσιμο στο: <https://nomosphysis.org.gr/18675/i-prostasia-ton-xoron-kai-ton-akiniton-mnimeion-sta-eyropaika-kai-diethni-keime-na-prostasias-tis-politistikis-klironomias/> [Ανακτήθηκε στις 14/11/2020].

Κιούσης, Π. (χ.χ.). *Παραδοσιακοί Οικισμοί. Παραδοσιακοί Οικισμοί και Πολιτισμικός Τουρισμός. Μία Ολοκληρωμένη Προσέγγιση*. Ερευνητική Εργασία (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη).

Κυρτάτας, Δ. Ι., Κωνσταντόπουλος, Η. & Μπουλώτης, Χ. (2018). Πρόλογος. Στο Ε. Μπονάτσου (Επίμ.) *Τόπος – Τοπίο Τιμητικός Τόμος για τον Δημήτρη Φιλιππίδη*. Αθήνα: Εκδόσεις Μέλισσα, (σσ 10-11).

Λαγόπουλος, Α.-Φ. (1977). *Εγχειρίδιο Πολεοδομίας, μέρος Α', Θεωρία Πολεοδομίας (Πολεολογία), Τόμος 1*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Πολυτεχνική Σχολή.

Letón, S.-L., (2019, 1, 5). Compre un pueblo abandonado en España y dese prisa porque sube de precio. *El país*, [online]. Διαθέσιμο στο: https://elpais.com/economia/2019/01/04/actualidad/1546595862_297914.html [Ανακτήθηκε στις 22/11/2020].

Marcos, J. & Cué, C.-E. (2019, 3, 29). El Gobierno reforzará cuarteles rurales para frenar la despoblación. *El país*, [online]. Διαθέσιμο στο: https://elpais.com/sociedad/2019/03/28/actualidad/1553806771_541533.html [Ανακτήθηκε στις 22/11/2020].

Medieval Spanish ghost town becomes self-sufficient ecovillage (2011, 10, 17). Διαθέσιμο στο: https://www.youtube.com/watch?v=91pBFyLWlx4&ab_channel=KirstenDirksen [Ανακτήθηκε στις 30/11/2020].

Μεταλλινού, Α. (2013). *Παραδοσιακοί Οικισμοί. Θεσμικό Πλαίσιο Προστασίας και Χωροταξική Οργάνωση*. Ερευνητική Εργασία (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη).

Πανουτσόπουλος, Ν. (2007). *Διυπουργικές σχέσεις κατά την άσκηση δημόσιων πολιτικών. Το παράδειγμα της προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς* (Διπλωματική Εργασία) Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης, Αθήνα.

Parageorgiou, M. & Pozoukidou, G. (2014). Οι παραδοσιακοί οικισμοί της Ελλάδας: ζητήματα χωροταξίας και προστασίας. *Γεωγραφίες*, 24, σσ. 107-125.

Pasikowska-Schnass, M. (2018). *Cultural heritage in EU policies*. European Union, 2018.

Plan General de Ordenacion Urbana De Guadix: Estudio de Impacto Ambiental (2002).

Πολυζώη, Ε & Δημητρέλος. (1991). *Χωροταξική Ανάλυση των Οικιστικών Συστημάτων του νομού Φωκίδας. Προτάσεις νέων Οικιστικών Συστημάτων*. Άμφισσα: ΤΕΕ.

Ράλλης, Αλ. Γ. (1856). *Οι Ελληνικοί Κώδικες μετά των τροποποιούντων αυτούς Νεώτερων Νόμων και Βασιλικών Διαταγμάτων*, Τόμος 2ος. Αθήνα: Εκ της Τυπογραφίας Γ. Χαρτοφύλακος.

Reviving Italy's ghost towns with an unusual hotel - BBC News (2018, 9, 25). Διαθέσιμο στο: https://www.youtube.com/watch?v=1doeV9QUobY&ab_channel=BBCNews [Ανακτήθηκε στις 22/11/2020].

Sachs, J., Schmidt-Traub, G., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G. (2019). *Sustainable Development Report 2019*.

Σερράος, Κ., και άλλοι. (2019). *Πολεοδομική και χωρική υποστήριξη του προγράμματος αναβίωσης της Βαμβακούς. Διαμόρφωση μιας χωρικής αναπτυξιακής στρατηγικής*. Σπουδαστήριο Πολεοδομικών Ερευνών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο.

Συμβούλιο της Επικρατείας (2008). Υπ' αριθ. 200/2008 πρακτικό συνεδριάσεως και γνωμοδότηση, σε: *Επεξεργασία σχεδίου προεδρικού διατάγματος «Περί χαρακτηρισμού ως παραδοσιακού του οικισμού «Άγιος Γερμανός» του δήμου Πρεσπών του Νομού Φλώρινας και καθορισμού ειδικών όρων και περιορισμών δόμησης και χρήσης σε αυτόν»*. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Κυβέρνησης.

Technical report by the Bureau of the United Nations Statistical Commission (UNSC) on the process of the development of an indicator framework for the goals and targets of the post-2015 development agenda. Διαθέσιμο στο: [https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/6754Technical%20report%20of%20the%20UNSC%20Bureau%20\(final\).pdf](https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/6754Technical%20report%20of%20the%20UNSC%20Bureau%20(final).pdf) [Ανακτήθηκε στις 25/10/2020].

UN Educational, Scientific and Cultural Organisation (UNESCO), Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, 16 November 1972, Available at: <https://www.refworld.org/docid/4042287a4.html> [Accessed 13/01/2021].

Νομοθεσία

ΦΕΚ 594/Δ/1978, 13-11-1978. Προεδρικό Διάταγμα 19-10-1978: Περί χαρακτηρισμού ως Παραδοσιακών Οικισμών τινών του Κράτους και καθορισμού των όρων και περιορισμών δομήσεως των οικοπέδων αυτών.

ΦΕΚ Α 32 / 10.02.1981, Ν.1126 «Περί κυρώσεως της εις Παρισίους την 23ην Νοεμβρίου 1972 υπογραφείσης Διεθνούς Συμβάσεως δια την Προστασία της Παγκοσμίου Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς».

ΦΕΚ Α' 33/14.3.1983 Επέκταση των πολεοδομικών σχεδίων, οικιστική ανάπτυξη και σχετικές ρυθμίσεις Ν.1337/1983).

Π.Δ/24.4.1985 (ΦΕΚ-181/Δ/3-5-85). Τρόπος καθορισμού ορίων οικισμών της χώρας μέχρι 2000 κατοίκους, κατηγορίες αυτών και καθορισμός όρων και περιορισμών δόμησής τους”.

ΦΕΚ 160/16.10.1986, Νόμος 1650/1986. Για την προστασία του περιβάλλοντος.

ΦΕΚ 61/13.04.1992, Επικύρωση της Σύμβασης της Γρανάδας για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς (Ν.2039/1992).

ΦΕΚ-580/Δ/27-7-99, Προεδρικό Διάταγμα 14-07-1999: Κώδικας βασικής πολεοδομικής νομοθεσίας.

ΦΕΚ 153/28.06.2002, Προστασία των αρχαιοτήτων και της πολιτιστικής κληρονομιάς (Ν.3028/2002).

ΦΕΚ 203/Α/19-8-2005, Νόμος 3378/2005. Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προστασία της αρχαιολογικής κληρονομιάς (αναθεωρημένη).

ΦΕΚ 128 Α/ 3.07.08, Αριθμ.6876/4871 Έγκριση του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης.

ΦΕΚ 30/Α/25-2-2010, Νόμος 3827/2010. Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του Τοπίου.

ΦΕΚ Α-79/9-4-2012. Νόμος 4067/2012. Νέος Οικοδομικός Κανονισμός.

ΦΕΚ 630/Β' /20.03.2013. Τροποποίηση της Απόφασης με αριθμό 2891/15.03.2013 και θέμα «Αποτελέσματα της Απογραφής Πληθυσμού-Κατοικιών 2011 που αφορούν στο Μόνιμο Πληθυσμό της Χώρας».

ΦΕΚ 3155 Β'/12-12-2013 Έγκριση τροποποίησης του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης.

ΦΕΚ-269/Α/24-12-14. Ν-4315/14. Πράξεις εισφοράς σε γη και σε χρήμα Ρυμοτομικές απαλλοτριώσεις και άλλες διατάξεις.

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1. Δελτίο απογραφής στοιχείων οικισμών της χώρας, Τ.Ε.Ε., 1977.....	18
Πηγή: Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος. Γραφείο Τεκμηρίωσης. Αριθμός Εισαγ. 180.	
Εικόνα 2. Χάρτης Παραδοσιακών Οικισμών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Αρχιτεκτονική Ανάλυση Παραδοσιακών Κτιρίων και Συνόλων.....	20-21
Πηγή: http://5a.arch.ntua.gr/villages_map	
Εικόνα 3. Χάρτης Παραδοσιακών Οικισμών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Αρχιτεκτονική Ανάλυση Παραδοσιακών Κτιρίων και Συνόλων, Ήπειρος και Ιόνιο.....	21
Πηγή: http://5a.arch.ntua.gr/villages_map	
Εικόνα 4. Χάρτης Παραδοσιακών Οικισμών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Αρχιτεκτονική Ανάλυση Παραδοσιακών Κτιρίων και Συνόλων, Αιγαίο.....	21
Πηγή: http://5a.arch.ntua.gr/villages_map	
Εικόνα 5. Χάρτης Παραδοσιακών Οικισμών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Αρχιτεκτονική Ανάλυση Παραδοσιακών Κτιρίων και Συνόλων, Θεσσαλία.....	21
Πηγή: http://5a.arch.ntua.gr/villages_map	
Εικόνα 6. Χάρτης Παραδοσιακών Οικισμών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Αρχιτεκτονική Ανάλυση Παραδοσιακών Κτιρίων και Συνόλων, Πελοπόννησος.....	21
Πηγή: http://5a.arch.ntua.gr/villages_map	
Εικόνα 7. Η έκρηξη μας χωρίζει τον έναν από τον άλλον (Δοξιάδης, 2006, σ.273).....	24
Πηγή: Δοξιάδης, Κ. (2006). Κείμενα Σχέδια Οικισμοί. Αθήνα: εκδόσεις Ίκαρος.	
Εικόνα 8 Διάγραμμα Διαδικασίας Χαρακτηρισμού Παραδοσιακών Οικισμών.....	27
Ίδια Επεξεργασία	
Εικόνα 9. Unesco World Heritage Centre, World Heritage List.....	38
Πηγή: https://whc.unesco.org/en/list/	
Εικόνα 10. Maslow's Hierarchy of Needs (1943).....	39
Πηγή: https://slideplayer.com/slide/6209231/	
Εικόνα 11. Sustainable Development Reoprt Dashboards 2019, Interactive Map.....	40
Πηγή: https://dashboards.sdgindex.org/map/goals/sdg11	
Εικόνα 12. Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ). Το μέλλον των τροφίμων και της γεωργίας μετά το 2020.....	45
Πηγή: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/future-cap_el	
Εικόνα 13. European Initiatives, μακροπρόθεσμα προγράμματα για τη βιωσιμότητα από την Ευρωπαϊκή Ένωση.....	46
Πηγή: https://slideplayer.com/slide/12636218/	
Εικόνα 14. Περιοχή του Guadix.....	52
Ίδια επεξεργασία	

Εικόνα 15. Guadix.....	52-52
Πηγή: https://guadix.es/turismo/	
Εικόνα 16. Guadix, barrio de las cuervas.....	53
Πηγή: https://guadix.es/turismo/barrio-de-cuevas/	
Εικόνα 17. Οία, Σαντορίνη.....	55
Πηγή: https://compassteam.gr/tour-item/%CF%83%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B-F%CF%81%CE%AF%CE%BD%CE%B7/	
Εικόνα 18. Η περιοχή του Sassi di Matera.....	56
Ίδια επεξεργασία	
Εικόνα 19. Sassi di Matera.....	58
Πηγή: https://www.alamy.es/imagenes/semi-traditional.html	
Εικόνα 20. Albergo Diffuso.....	59
Πηγή: https://www.alberghidiffusi.it/alberghi-diffusi-chiedono-provvedimento-ad-hoc/	
Εικόνα 21. Ιταλικοί οικισμοί στους οποίους έχει εφαρμοστεί η στρατηγική αναβίωσης “Albergo Difusso”	60
Πηγή: https://www.nytimes.com/2017/09/07/t-magazine/abandoned-italian-towns.html	
Εικόνα 22. Η περιοχή του Santo Stefano di Sessanio.....	61
Ίδια επεξεργασία	
Εικόνα 23. Santo Stefano di Sessanio.....	62
Πηγή: https://www.giulianova.it/localita/santo-stefano-sessanio/	
Εικόνα 24. Βάθεια, Λακωνίας.....	62
Πηγή: https://www.lifo.gr/articles/travel_articles/203357/i-lakoniki-omorfia	
Εικόνα 25. Η περιοχή του Lakabe.....	63
Ίδια επεξεργασία	
Εικόνα 26. Lakabe.....	64
Πηγή: http://www.valledearce.com/pueblos/lakabe/	

Παράρτημα

Επικοινωνία με το ΥΠ.ΕΝ

A: Καλησπέρα, ονομάζομαι Αριστέα Κουκουνούρη και είμαι φοιτήτρια Αρχιτεκτονικής στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Κάνω την ερευνητική μου αυτή την περίοδο και αναζητώ κάποιες πληροφορίες σχετικά με τους παραδοσιακούς οικισμούς.

X: Με τους παραδοσιακούς οικισμούς... Μάλιστα, ψάχνετε κάτι συγκεκριμένο ή γενικότερα;

A: Συγκεκριμένα για τη διαδικασία κήρυξης θα ήθελα να σας ρωτήσω κάποια πράγματα.

X: Δεν υπάρχει κάποια συγκεκριμένη διαδικασία θεσμοθετημένη να το πούμε έτσι, αλλά εγώ θα σας έλεγα, θα έχει πολύ ενδιαφέρον να δείτε το site του Υπουργείου. Μπαίνοντας στο site του Υπουργείου... Εμείς πριν κάποια χρόνια είχαμε κάνει κάποιες αναθέσεις για τους μορφολογικούς κανόνες... μπαίνοντας στο site του Υπουργείου θα πατήσετε το Χωροταξία και Αστικό Περιβάλλον και αριστερά έχετε ένα μενού που λέει σε κάποιο σημείο Σύγχρονη και Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική, το πατάτε και εκεί πέρα θα δείτε διάφορα πράγματα που έχουμε κάνει αλλά το σημαντικό ποιο είναι, δεξιά σας που λέει Παραδοσιακά Κτίρια και Σύνολα έχει ένα «Πρόγραμμα εκπόνησης μελετών για τη θεσμοθέτηση μορφολογικών κανόνων για τη δόμηση και την αρχιτεκτονική στους μικρούς οικισμούς της χώρας και σε περιοχές εκτός σχεδίου», εκεί που είναι πιο μεγάλα τα γράμματα, το πατάτε και μπορείτε να βρείτε μελέτες αρκετών Περιφερειακών Ενοτήτων, για τις οποίες το Υπουργείο έχει κάνει οριστική παραλαβή κάτι που έχει πολύ μεγάλο ενδιαφέρον. Μία να δείτε, γιατί έχει τα σχέδια, τα πάντα, να δείτε το πως προσεγγίζουν στις αναθέσεις που κάνουν πως προσεγγίζουν μία Περιφερειακή Ενότητα, όσον αφορά τους οικισμούς και τα λοιπά, στο να χαρακτηρίσουν τον παραδοσιακό οικισμό, δηλαδή τι στοιχεία παίρνουν, πως το αντιμετωπίζουν και αυτοί που είναι ήδη παραδοσιακοί πως τους μελετάνε αν χρειάζονται τυχόν τροποποιήσεις. Είναι ένα πολύ καλό υλικό, διαλέξτε μια περιοχή, κοιτάχτε τα έτσι γενικότερα, αν σας ενδιαφέρει κάτι, γιατί έχει πολύ ενδιαφέρον για τη δουλειά σας, γι' αυτό που θέτετε.

A: Ωραία, ωραία, ευχαριστώ. Να σας ρωτήσω και κάτι άλλο;

X: Ναι, ναι, βεβαίως.

A: Ήθελα να ρωτήσω και αν υπάρχουν κάποια κωλύματα... που μπορεί να προκύψουν, δηλαδή, σε ποιο στάδιο μπορεί να κολλήσει αν πούμε αυτή η διαδικασία;

X: Ποια διαδικασία εννοείτε; Χαρακτηρισμού;

A: Ναι, ναι. Γίνεται κάποια αίτηση στην αρχή...

X: Κοιτάξτε να δείτε, τα τελευταία χρόνια δεν έχει γίνει κανένας χαρακτηρισμός. Πριν αρκετά χρόνια είχαν γίνει κάποιοι χαρακτηρισμοί οικισμών. Μπορεί να κολλήσει από εμάς, από πολλούς μπορεί να κολλήσει... Θέλω να πω ότι, αυτός ο οποίος το ζητάει μπορεί να είναι η τοπική κοινότητα ή μπορεί να

είναι ο δήμος, μπορεί να κολλήσει από εμάς διότι αυτά που μας φέρνουν δε μας... έχουμε παρατηρήσεις ή μπορεί να κολλήσει από το Συμβούλιο της Επικρατείας που πολλά τα γυρίζει πίσω με κάποιο σκεπτικό, τέλος πάντων, στο ότι δεν πληρούνται κάποιες προϋποθέσεις κλπ. Εκεί πέρα μπορείτε να κάνετε και μία έρευνα σε γνωμοδοτήσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας, googleάροντάς το, πάντα, να βρείτε γνωμοδοτήσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας για παραδοσιακούς οικισμούς όπου εκεί πέρα θα δείτε και το σκεπτικό και το οποίο και αυτό θα σας βοηθήσει στο πως να προσεγγίσετε έναν οικισμό είτε ήδη παραδοσιακό είτε που, τέλος πάντων, χρήζει προστασίας και ενδεχομένως πληροί της προϋποθέσεις για παραδοσιακό οικισμό.

A: Οπότε αυτοί είναι η αρμόδιοι για να εξετάσουν τα αιτήματα που υπάρχουν;

X: Επισπεύδων συνήθως είναι ο δήμος. Αρμόδια υπηρεσία αυτή τη στιγμή που μιλάμε είναι η ΓΑΟΚΑ, το τμήμα των παραδοσιακών οικισμών. Συμβούλιο για να γνωμοδοτήσει είναι το Συμβούλιο Πολεοδομικών θεμάτων και αμφισβητήσεων του Υπουργείου. Η διοικητική πράξη είναι Προεδρικό Διάταγμα και όλα τα Προεδρικά Διατάγματα τα ελέγχει το Συμβούλιο της Επικρατείας.

A: Και συνήθως πόσο καιρό μπορεί να πάρει αυτή η διαδικασία;

X: Ε αυτό εντάξει... δεν υπάρχει αυτό να σας είναι κάτι το οποίο δεν είναι συγκεκριμένο.

A: Εμπλέκεται και το Υπουργείο Πολιτισμού κάπως σε αυτή τη διαδικασία;

X: Όχι, όταν πρόκειται για παραδοσιακό όχι. Το Υπουργείο Πολιτισμού ενδεχομένως όταν κηρυχθεί κάποιος παραδοσιακός και ενδεχομένως είναι διπλοχαρακτηρισμένος, δηλαδή, είναι και αρχαιολογικός χώρος να το πούμε έτσι, ενδεχομένως στα πλαίσια της διαδικασίας, της σύστασης του φακέλου όπου εμπλέκονται και συναρμόδιοι και γνωμοδοτήσεις φορέων που μπορεί να είναι και το Υπουργείο Πολιτισμού, μπορεί να είναι και πολλοί, ανάλογα τι έχει αυτός ο οικισμός... αν μιλάμε για οικισμό, αν μιλάμε για αστικό κέντρο εντάξει...

A: Εσείς από την εμπειρία σας, έχετε καταλάβει αν υπάρχουν κάποια κίνητρα για να χαρακτηριστεί ένας οικισμός, δηλαδή ας πούμε, μια τοπική κοινότητα γιατί να θέλει να χαρακτηριστεί...

X: Δεν ξέρω, για οικονομικά κίνητρα... Για οικονομικά κίνητρα μιλάτε πάντα, γιατί τα κίνητρα πέραν του ότι μια κοινότητα θεωρεί ότι θέλει να τον προστατεύσει πάντοτε μπαίνουν και κάποια οικονομικά κίνητρα... Δεν ξέρω τώρα αν υπάρχουν κάποια οικονομικά κίνητρα να σας πω την αλήθεια, αυτά περισσότερο οι δήμοι τα ξέρουν που τους ενδιαφέρει, νομίζω ότι κάτι είδα σε μια τελευταία νομοθεσία αλλά δε μπορώ να σας απαντήσω... Ο χαρακτηρισμός είναι και κάπως, πώς να το πούμε, δίκωπο μαχαίρι με την έννοια... Ενδεχομένως να υπάρχουν οικονομικά κίνητρα αλλά αν ο δήμος είναι και σε ένα πρόγραμμα συγχρηματοδοτούμενο και είναι και παραδοσιακός, από ότι ξέρω η διαδικασία είναι και πιο χρονοβόρα, δηλαδή, είναι... πώς να το πω... Η ζυγαριά δεν είναι μόνο από τη μία πλευρά. Δε θυμάμαι... κάτι είχα δει τελευταία... μήπως ήταν σε αυτό που έχουμε υπό διαβούλευση το καινούργιο το νομοσχέδιο για τη Χωροταξία-Πολεοδομία... κάπου το είχα δει, δεν είμαι σίγουρη. Δηλαδή, αν

μπείτε στο open.gov και πατήσετε εκεί δεξιά που έχει τα Υπουργεία το Υπουργείο Περιβάλλοντος, λέει αυτά που είναι σε διαβούλευση, ρίξτε μια ματιά σε αυτό που έχουμε το Χωροταξία-Πολοδομία. Κάπου το είχα δει δεν είμαι σίγουρη... Δηλαδή στο open.gov, άμα μπείτε και πατήσετε εκεί πέρα που λέει δεξιά τα Υπουργεία, πατήσετε το Υπουργείο Περιβάλλοντος λέει αυτά που είναι σε διαβούλευση, ρίξτε μια ματιά σε αυτό που έχουμε τη Χωροταξία-Πολοδομία, αν ακόμη είναι υπό διαβούλευση, αν δεν είναι θα το δείτε σαν κλεισμένο αλλά θα μπορείτε να το ανοίξετε πάλι.

A: Ευχαριστώ πολύ ήταν πολύ χρήσιμες οι πληροφορίες που μου δώσατε.

X: Να είστε καλά, δεν είπα και τίποτα το ιδιαίτερο, γενικές πληροφορίες σας έδωσα... Δεν είναι εύκολο το κομμάτι αυτό γιατί πέραν του παραδοσιακού είναι και μια νομοθεσία που είναι από πίσω, δηλαδή, ένας οικισμός μπορεί να είναι παραδοσιακός προ του 23, μπορεί να είναι με όρια, μπορεί να είναι χωρίς όρια... είναι ένα κομμάτι πολύ σύνθετο αυτό. Α, είναι και το άλλο, να έχετε υπόψιν σας, ότι δεν είμαστε οι μόνοι αρμόδιοι για χαρακτηρισμούς παραδοσιακών οικισμών, είμαστε αρμόδιοι όσον αφορά τη χωρική αρμοδιότητα του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Είναι και το Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής στη χωρική της αρμοδιότητα που χαρακτηρίζει παραδοσιακούς και είναι και το πρώην Μακεδονίας και Θράκης, τώρα Γενική Γραμματεία ΙΜΑΘ που είναι στο Υπουργείο Εσωτερικών, και αυτοί χαρακτηρίζουν, δε χαρακτηρίζουμε μόνο εμείς, όπως αντίστοιχα και τα διατηρητέα. Εντάξει;

A: Εντάξει, ναι σας ευχαριστώ πάρα πολύ.

X: Τίποτα, να είστε καλά.

A: Γεια σας, καλή συνέχεια.

Επικοινωνία με πρώην συνταξιοδοτημένο υπάλληλο διεύθυνσης πολεοδομικού σχεδιασμού ΥΧΟΠ

A: Καλησπέρα, ονομάζομαι Αριστέα Κουκουνούρη και είμαι φοιτήτρια Αρχιτεκτονικής στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Κάνω την ερευνητική μου αυτή την περίοδο και αναζητώ κάποιες πληροφορίες σχετικά με τον χαρακτηρισμό παραδοσιακών οικισμών. Έχω ψάξει τη διαδικασία χαρακτηρισμού...

E: Χαρακτηρισμού κτηρίων η οικισμών;

A: Χαρακτηρισμού οικισμών. Ήθελα να ρωτήσω κι εσάς να μου πείτε κάποια πράγματα επειδή γνωρίζετε τη διαδικασία και έχετε ασχοληθεί με αυτή.

E: Ναι, βέβαια τα τελευταία χρόνια μπορεί να έχει αλλάξει κάτι γιατί εγώ ασχολούμουν με την κήρυξη οικισμών πολλά χρόνια πριν, ήμουν ακριβώς εκεί στους παραδοσιακούς οικισμούς και τα διατηρητέα κτίρια και κάναμε την όλη διαδικασία...

A: Αρχικά ήθελα να σας ρωτήσω, εκτός από το Υπουργείο που μπορεί να ξεκινήσει τη διαδικασία χαρακτηρισμού, μετά μόνο ο δήμος μπορεί να κάνει την αίτηση για να ξεκινήσει η διαδικασία;

E: Ναι, συνήθως κάνει την αίτηση ο δήμος, αλλά μπορεί να είναι και κάποιος σύλλογος, κοινότητα... Αλλά ο δήμος είναι το κύριο...

A: Είδα ότι τα τελευταία χρόνια δεν έχουν γίνει χαρακτηρισμοί και προσπαθώ να καταλάβω γιατί μπορεί να έχει συμβεί αυτό, αν υπάρχουν κάποια κωλύματα στη διαδικασία ή αν δεν υπάρχει κάποιο κίνητρο από το δήμο να ξεκινήσει...

E: Δεν ενδιαφέρονται πια και γιατί δεν τους δίνουν και κάποιο κίνητρο, κατάλαβες... δηλαδή οι δήμοι δεν ενδιαφέρονται... Ας πούμε, παλιά όταν κηρύσσαμε διατηρητέα κτίρια υπείχαν και κάποιες προϋποθέσεις, δηλαδή σου έδιναν κάτι... Σου έδιναν περισσότερο συντελεστή, μπορούσε να γίνει μεταφορά συντελεστή, σου έδιναν κάποια χρήματα για να το επισκευάσεις, κατά τη μεταβίβαση δεν πλήρωνες εφορία... είχε, είχε κάποια συν τέλος πάντων που ο άλλος είχε και κάποιο λόγο πέρα από την ευαισθησία του να το κρατήσει...

A: Τώρα δεν ισχύουν αυτά;

E: Όχι δεν ισχύουν τώρα, αλλά έχω διαβάσει ότι θα αρχίσει πάλι η μεταφορά συντελεστή... το συζητάνε πολύ... Στο λέω αυτό επειδή όταν κηρύσσεται ένας παραδοσιακός οικισμός συνήθως κάποια από τα σπίτια που βρίσκονται εκεί κηρύσσονται διατηρητέα, δηλαδή, μπορεί να έχουν τα συν και των διατηρητέων... Πάντως είναι πολύ σημαντικό να αναφέρεις και πως γίνεται η κήρυξη του, δηλαδή, πας κάνεις αυτοψίες, κοιτάς αν είναι ενδιαφέρον ο οικισμός, κοιτάς τα σπίτια, τα φωτογραφίζεις, τα καταγράφεις, τα μορφολογικά τους χαρακτηριστικά... Εσύ όμως με τι ακριβώς ασχολείσαι στην ερευνητική σου;

A: Ασχολούμαι κυρίως με το κατά πόσο μπορεί να βοηθήσει ο χαρακτηρισμός ενός εγκαταλελειμμένου

οικισμού στην αναβίωσή του.

E: Ε και βέβαια μπορεί να βοηθήσει, γιατί αν δεν χαρακτηριστούν θα συνεχίσουν να είναι εγκαταλελειμμένοι... αν χαρακτηριστούν, και ειδικά αυτοί που είναι προ του '23 μπορείς εύκολα να τους χαρακτηρίσεις γιατί έχουν διατηρήσει τα χαρακτηριστικά τους τα παλιά... για να κηρύξεις έναν οικισμό πρέπει να έχει διατηρήσει τα παλιά του χαρακτηριστικά, να είναι πέτρινα κτίρια... δηλαδή, να μην έχει αλλοιωθεί... οπότε αν είναι εγκαταλελειμμένος υπάρχει αυτό, υπάρχει η παλιά μορφή του. Φτιάχνεις σε ένα χαρτί πως το υπολογίζεις ότι ήταν το κτίριο, ναι μεν έχει καταρρεύσει αλλά σε συνδυασμό με τα διπλανά του προσπαθείς να βρεις πως ήταν... και σίγουρα για να γίνουν αυτά χρειάζονται δύο πράγματα, το ένα είναι να κηρυχθεί και να πεις ότι θα αναστηλωθεί με κάποια συγκεκριμένα πρότυπα και επίσης κρατάς και αυτά τα πρότυπα και για μετά, δηλαδή, όποιος πάει να βγάλει μετά οικοδομική άδεια πρέπει να το έχει σαν μπούσουλα αυτό... παλιά υπήρχαν και αρχιτεκτονικές επιτροπές, που ήμουν πρόεδρος κι εγώ και ορίζαμε και τα μορφολογικά... πρέπει να υπάρχει, λοιπόν, ένα ΦΕΚ που να τα προβλέπει αναλυτικά όλα αυτά, π.χ. τα ύψη ώστε να μη χάνει την κλίμακά του ο οικισμός

A: Και είδα και ότι αν δεν είναι οριοθετημένος ο οικισμός πάλι υπάρχει ένα ζήτημα... για να χαρακτηριστεί μετά πρέπει πρώτα να γίνει η οριοθέτηση;

E: Κοίτα να δεις τώρα, η οριοθέτηση γίνεται με τα σπίτια, κάνεις ένα οδοιπορικό και καταγράφεις όλα τα σπίτια τα οποία αξίζουν τον κόπο για να δεις μέχρι που φτάνει ο οικισμός και να οριοθετήσεις τον παλιό πυρήνα. Αυτό μπορεί να γίνει συγχρόνως, δηλαδή με την κήρυξη του παραδοσιακού οικισμού μπορεί να οριοθετηθεί και ο παλιός πυρήνας. Πάντως για την καταγραφή είναι όλα σημαντικά, οι δρόμοι, βρύσες παλιές, πλατειούλες, ακόμη και το δέντρο, ένας πλάτανος παλιός ακόμη κι αυτά είναι στοιχεία που μπορούν να βοηθήσουν στην κήρυξη ενός οικισμού, δηλαδή δεν είναι μόνο τα σπίτια είναι το όλο σύνολο. Οπότε πρέπει κάποιος να καταγράψει όλα τα στοιχεία του οικισμού και μετά τότε προχωράει προς την κήρυξη. Γίνεται η αιτιολογική έκθεση προς την αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου και μετά αυτό το εξετάζει το συμβούλιο και το προχωράει για ΦΕΚ που θα εκδοθεί με υπουργική απόφαση. Τώρα που το σκέφτομαι ίσως και το ΤΕΕ να μπορούσε να προτείνει κάποια κήρυξη ή και ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων...

A: Ωραία, ευχαριστώ πάρα πολύ.

E: Τίποτα να είσαι καλά.

A: Γεια σας, καλή συνέχεια.

Επικοινωνία με την Αποκεντρωμένη Διοίκηση Ηπείρου, Διεύθυνση Περιβάλλοντος & Χωρικού Σχεδιασμού Ηπείρου

A: Καλησπέρα σας ονομάζομαι Αριστέα Κουκουνούρη και σπουδάζω στο τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών στο πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Αυτή την περίοδο κάνω την ερευνητική μου εργασία. Μίλησα με τον κ. Σμύρη και μου είπε να απευθυνθώ σε εσάς για κάποιες απορίες που είχα σχετικά με τους παραδοσιακούς οικισμούς.

Σ: Καλησπέρα σας...

A: Γιατί να θέλει κάποιος να κηρυχθεί ένας οικισμός παραδοσιακός; Ποια είναι τα οφέλη;

Σ: Η διαδικασία ξεκινούσε κανονικά από το ΥΠΕΧΩΔΕ τότε... δεν βρέθηκαν κάποια ειδικά κίνητρα προκειμένου να επωφεληθούν οι πολίτες από αυτό, δηλαδή οικονομικά κίνητρα, είναι πιο πολύ για τη διατήρηση του πολιτισμού με βάση αυτές τις συνθήκες τις διεθνείς και τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Είναι κάποια αξιόλογα στοιχεία που συγκεντρώνουν κάποιοι οικισμοί και για να διατηρηθούν αυτά τα στοιχεία ξεκίνησε αυτή η προσπάθεια τότε από το Υπουργείο τότε, γύρισε όλη την Ελλάδα, κατέγραψε τι στοιχεία και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά έχουν αυτοί οι οικισμοί για να μπορέσουν να κηρυχθούν ως παραδοσιακοί και έτσι έγινε η καταγραφή τους.

A: Εκτός από το Υπουργείο (ΥΠ.ΕΝ) που μπορεί να ξεκινήσει αυτεπάγγελτα τη διαδικασία, μόνο ο δήμος μπορεί να εκκινήσει τη διαδικασία χαρακτηρισμού;

Σ: Επειδή είναι δεσμευτικές, συνήθως, οι διατάξεις, δεν θα το ξεκινήσουν ιδιώτες... δεν έχει κάποιο όφελος... συνήθως έχει δεσμεύσεις, περνάει πάρα πολλές επιτροπές, πάρα πολλά συμβούλια... δηλαδή δεν θα πάει μόνος του να το κηρύξει... Άλλο αν επωφελείται στη συνέχεια γιατί ο οικισμός έχει μια φυσιογνωμία, αυτό μπορεί να προσελκύει τουρισμό, διατηρείται ένα σχετικά καλό βιοτικό επίπεδο αλλά αυτό είναι έμμεσο. Ο ιδιώτης τη στιγμή που θέλει να έχει ένα κέρδος δεν το αντιλαμβάνεται, το θεωρεί δέσμευση. Επίσης, κάτι άλλο σημαντικό είναι ότι έχει κριθεί αντισυνταγματικό να αποχαρακτηρίσεις έναν οικισμό. Υπάρχουν περιοχές που έχουν πει κατά καιρούς ότι κακώς χαρακτηρίστηκε παραδοσιακός οικισμός, όμως υπάρχει νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας που λέει ότι είναι αντισυνταγματικό να αποχαρακτηρισθεί ένας οικισμός. Οπότε, είναι και πάρα πολύ δεσμευτικό, δηλαδή αν πας να κάνεις μια κήρυξη, φυσικά δεν μπορείς να την πάρεις πίσω... δηλαδή, πρέπει να είσαι πολύ προσεκτικός στην κήρυξη. Μετά, εκτός από το διάταγμα του 78 με τον κατάλογο των παραδοσιακών οικισμών υπάρχουν και κάποια ξεχωριστά διατάγματα για κάποιους οικισμούς που βάζουν επιπλέον μορφολογικά χαρακτηριστικά ανάλογα με τα παραδοσιακά πρότυπα γιατί η κάθε περιοχή της Ελλάδας έχει άλλα χαρακτηριστικά. Α, και σε κάποιους οικισμούς, λίγους όμως, υπάρχει παράλληλη κήρυξη με το ΥΠΠΟ. Δηλαδή, κάποιοι οικισμοί έχουν κηρυχθεί ως ιστορικοί τόποι ή ιδιαίτερου φυσικού κάλους κλπ... [...]

[...] Όσον αφορά την αναβίωση, δεν είναι τόσο σαφές το πλαίσιο γιατί στην Ελλάδα δεν νομίζω ότι έχει γίνει κάτι τέτοιο ή αν έχει γίνει είναι πολύ περιορισμένες οι περιπτώσεις. Μια κήρυξη ενός παραδοσιακού οικισμού βοηθάει πολύ στο να διατηρηθούν τα μορφολογικά χαρακτηριστικά κυρίως και ίσως δίνει και κάποια βοήθεια οικονομική με τα δάνεια που μπορούν να πάρουν με κάποια έκπτωση στο επιτόκιο και να μπουν σε κάποια προγράμματα επενδυτικά, οπότε βοηθάει η κήρυξη κατά κάποιον τρόπο... Γιατί έτσι κι αλλιώς εγκαταλελειμμένοι είναι... και αυτά συνήθως γίνονται με ιδιωτικές πρωτοβουλίες, δεν επεμβαίνει το κράτος να αναπλάσει ολόκληρο οικισμό, οπότε είτε θα το αγοράσει κάποιος ιδιώτης αναστηλώσει ή σε ολόκληρο οικισμό να κάνει μια τέτοια επέμβαση το κράτος... δύσκολο μου φαίνεται τη σήμερον μέρα... Άρα πιστεύω ότι θα βοηθούσε για τη διατήρησή και την ανάδειξη του οικισμού ο χαρακτηρισμός. Υπάρχει πάντως και μια νομοθεσία η οποία είναι πολύ ασαφής θα έλεγα και έχει ξεμείνει εδώ και τόσα χρόνια αλλά από εδώ και πέρα κατά πόσο αυτό κάποιος θα μπορούσε να το αξιοποιήσει ως εργαλείο για να δημιουργήσει κάποιες προϋποθέσεις ανάδειξης του οικισμού είναι και θέμα του Υπουργείου... Ελπίζω να βοηθήσαν αυτά που σας είπα...

A: Ναι, ναι, ήταν πολύ χρήσιμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ.

Σ: Παρακαλώ και αν ξαναχρειαστείτε κάτι πάρτε με πάλι τηλέφωνο.

